

Utviklingen i uføretrygd per 30. juni 2022

Notatet er skrevet av Jostein Ellingsen, jostein.ellingsen@nav.no, 19.8.2022.

Sammendrag

Per juni 2022 var det registrert 362 800 mottakere av uføretrygd¹. Det var en nedgang på 300 personer (-0,1 %) siden utgangen av forrige kvartal. Sammenlignet med samme tidspunkt i fjor var det en økning på 2 100 personer (0,6 %).

Antallet mottakere av uføretrygd som andel av befolkningen mellom 18 og 67 år, var på 10,5 prosent per juni 2022. Uføreandelen har holdt seg stabil på 10,5 prosent i seks kvartaler på rad.

I løpet av 1. halvår kom det om lag 14 200 nye uføretrygdede, mens om lag 12 400 sluttet å motta uføretrygd. Det tilsvarer en netto tilgang på 1 800 uføretrygdede hittil i 2022.

De fleste nye uføretrygdede har en fortid som mottaker av arbeidsavklaringspenger. Andelen som kom fra AAP i løpet av første halvår 2022 var på 71,9 prosent. En økning på 4,2 prosentpoeng fra kvartalet før. Som følge av koronapandemien observerer vi en lavere andel som har overgang fra AAP til uføretrygd i denne perioden sammenlignet med tidligere år. Dette skyldes bla. at personer som nærmet seg slutten av AAP-perioden fikk forlenget den på grunn av midlertidige endringer i AAP-regelverket under koronakrisen. Forlengelsene løper ut 31. oktober i år. Deretter antar vi at tallet som slutter på AAP vil øke mot slutten av året.

Sammenlignet med samme tidspunkt i fjor var det en liten økning i uføreandelen for aldersgruppene fra 25 til 44 år. For aldersgruppene 18-19 og de over 45 år observerer vi en nedgang. Nedgangen er størst for aldersgruppen over 60 år.

Per juni 2022 var det flest uføretrygdede i prosent av befolkningen i fylkene Agder (14,3 %), Innlandet (14,0 %) og Nordland (13,8 %), mens det var færrest i Oslo (6,3 %). Sammenlignet med samme tidspunkt i 2021, økte den aldersstandardiserte uføreandelen i Innlandet med 0,1 prosentpoeng. Andelen gikk ned i Rogaland, Møre og Romsdal (-0,1 prosentpoeng) og Nordland (-0,2 prosentpoeng), mens de andre fylkene hadde samme andel.

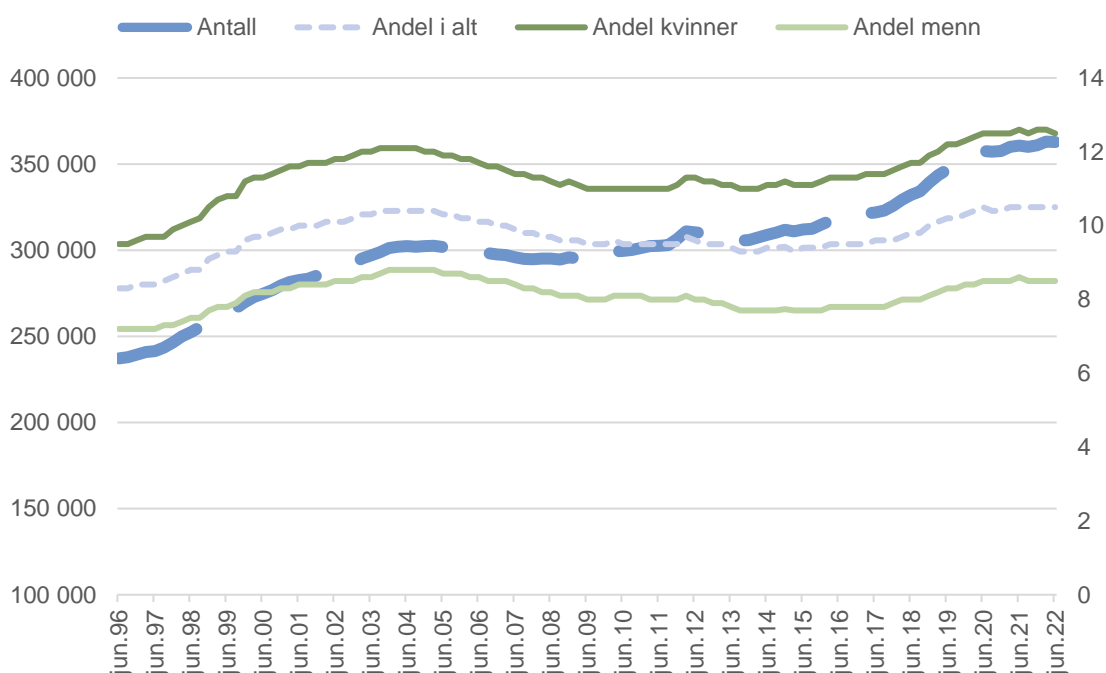
NAV har laget justert prognose og forventer en vekst i antall mottakere med uføretrygd på 1,8 prosent i 2022 og anslår at vi får 367 500 mottakere av uføretrygd ved utgangen av året. Videre forventer vi i overkant av 378 500 mottakere av uføretrygd ved utgangen av 2023.

¹ «Uføretrygd skal sikre inntekt til personer som har fått inntektsevnen varig nedsatt med minst halvparten på grunn av varig sykdom, skade eller lyte. Uføretrygden tilsvarer 66 prosent av tidligere inntekt, dvs. gjennomsnittlig inntekt i de tre beste av de fem siste kalenderårene forut for uføretidspunktet» (Prop. 1S 2019-2020:198).

Økning i antall uføretrygd over tid

Figur 1 viser antall personer med uføretrygd² og som andel av befolkningen i perioden juni 1996 – juni 2022. Ved utgangen av juni 2021 var det 362 800 personer som mottok uføretrygd. Det utgjorde 10,5 prosent av befolkningen i alderen 18–67 år. Andelen var den samme som forrige kvartal og samme som for ett år siden. Uføreandelen har holdt seg stabil på 10,5 prosent i seks kvartaler på rad. Andelen uføretrygdede kvinner var ved utgangen av juni på 12,5 prosent. For menn var andelen på 8,5 prosent.

Figur 1. Mottakere av uføretrygd i antall (venstre akse) og som andel av befolkningen 18-67 år* (høyre akse). Kjønn. Per kvartal 30.6.1996-30.6.2022.

* Antall uføretrygdede og antall personer i befolkningen 18-67 år: Vi teller 11/12 av 18-åringene og 1/12 av 67-åringene. Dette skyldes at en person ikke kan bli uføretrygd før måneden etter fylte 18 år, og blir alderspensjonist senest måneden etter fylte 67 år. Nedre aldersgrense for uføretrygd ble hevet fra 16 til 18 år fra 1.1.1998.

Kilde: NAV

Utviklingen i tilgang og avgang hittil i 2022

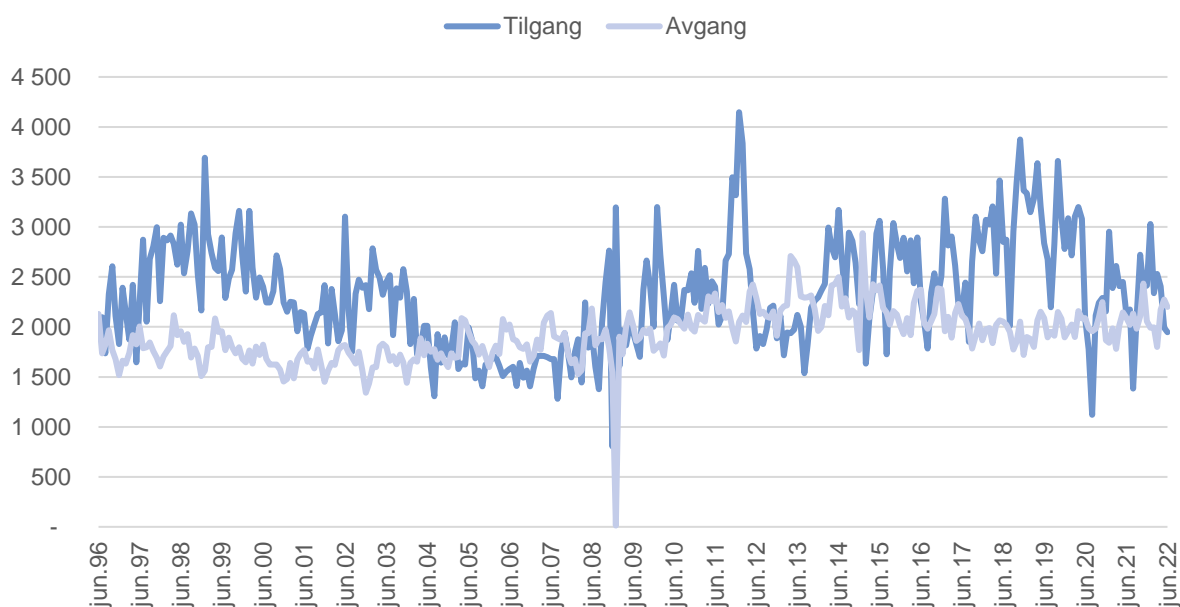
Figur 2 viser den månedlige utviklingen i hvor mange som har startet og hvor mange som har sluttet å motta uføretrygd siden juni 1996³. Vi ser at den månedlige tilgangen og avgangen varierer mye over tid.

² I den offisielle statistikken over personer med uføretrygd, teller vi personer med løpende utbetaling av uføretrygd i alderen 18-67 år.

³ Se vedlegg for spesielle forhold mellom tilgang og avgang

Vi observerer lavere vekst i nettotilgangen i løpet av første halvår 2022. Sammenlignet med samme periode i 2021 kom det 1300 færre nye uføretrygdde. Vi observerer også at avgangen var høyere enn i samme periode i 2021.

Figur 2. Tilgang og avgang* av personer (18-67 år) med uføretrygd. Per måned. 1996 – 2022. Antall

* På grunn av omlegging til nytt saksbehandlingssystem og datavarehus, er tilgang/avgang rundt årsskiftet 2008-2009 mangelfull. For tilgangen bør man være klar over at det var få nye uføre i mars 2008 og svært høy tilgang i januar 2009 på grunn av denne omleggingen.

Kilde: NAV

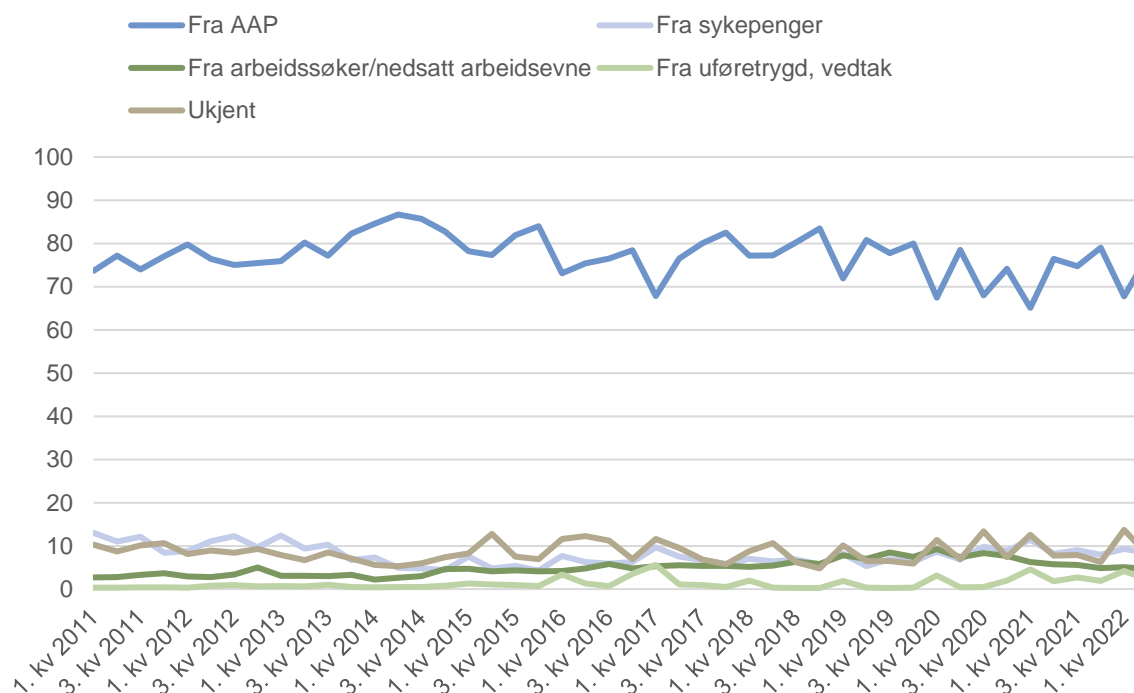
Fra hvilke ordninger kommer de uføretrygdde?

Utviklingen i uføretrygd henger sammen med utviklingen i bruk av andre helsesrelaterte ytelser, spesielt arbeidsavklaringspenger (AAP), men også utviklingen i sykepenger og personer uten særlig tilknytning til arbeidslivet (ukjent-kategorien). Hovedmålet med AAP er å avklare muligheten for at mottakeren kan beholde eller komme i arbeid. Hvis arbeidsevnen er varig nedsatt, kan uføretrygd innvilges. Figur 3 viser den kvartalsvise utviklingen i antall nye uføretrygdde etter tidligere ytelsesstatus.

Den kvartalsvise tilgangen styres i stor grad av nye uføremottakere som kommer fra arbeidsavklaringspenger og vi ser at det er variasjoner fra kvartal til kvartal (figur 3 og figur 23). Variasjonen i AAP-andelen skyldes hovedsakelig regelverksendringer og saksbehandlingen av AAP-saker, som slik sett får stor betydning for tilgangen til uføretrygd. Som følge av koronapandemien var overgangen fra AAP til uføretrygd noe lavere i 2021 sammenlignet med tidligere år. Dette skyldes bla. at personer som nærmet seg slutten av AAP-

perioden fikk forlenget den på grunn av midlertidige endringer i AAP-regelverket under koronakrisen (Grønlien 2021). Andelen nye uføretrygdene som kom fra AAP i 2. kvartal 2022 var på 77 prosent. Det var en økning på 9,3 prosentpoeng fra kvartalet før, men 0,5 prosentpoeng opp fra samme kvartal 2021.

Figur 3. Status forut for uføretrygd, blant nye mottakere av uføretrygd (18-67 år). Per kvartal. 2011 – 2022. Antall

Kilde: NAV

Mot slutten av 2011, starten av 2012, våren/sommeren 2014 og høsten 2015 var det spesielt høy tilgang til uføretrygd. Disse toppene kan i stor grad knyttes til avklaringen av de som i 2010 ble overført fra tidligere ordninger (attføringspenger, rehabiliteringspenger, tidsbegrenset uførestønad) til AAP, og hvor mange personer som etter hvert fikk innvilget uføretrygd (Kann og Kristoffersen 2013). Antallet som gikk fra AAP til uføretrygd var høyt også i 2017 og i 2018.

I 2010 ble 162 300 personer overført til arbeidsavklaringspenger fra de tre ordningene som AAP erstattet (Lande 2014). Det ble i den forbindelse innført overgangsregler. Avklaring og behandling av disse sakene inngikk i det løpende arbeidet ved NAV-kontor og forvaltningsenheter i NAV. Høsten 2011 skilte seg likevel ut fordi det var særlig mange overgangsvedtak fra tidsbegrenset uførestønad som ville løpe ut i mars 2011.

Gjennomgangen av sakene medførte at mange ble vurdert å ha varig nedsatt arbeidsevne, noe som igjen ga særlig mange nye uføre i 4. kvartal 2011 og 1. kvartal 2012. 45 000 av de som ble overført fra de tidligere ordningene mottok fortsatt ytelsen våren 2014, og passerte dermed fire år med arbeidsavklaringspenger. Mange av disse fikk i 2014 og 2015 innvilget uføretrygd (Sørbo og Ytteborg 2015). Noen av disse fikk innvilget ett års utsettelse fordi NAV ønsket å prøve ut arbeidsevnen ytterligere, men for mange lykkes ikke dette og disse personene fikk innvilget uføretrygd i 2016.

Utviklingen hittil i 2022

Tabell 1 gir en oversikt over nye mottakerne av uføretrygd og hvilken status de hadde i NAVs registre to måneder forut for innvilgelsen av uføretrygd⁴. I løpet av 1. halvår 2022 hadde 71,9 prosent av de nye uføretrygdede en periode som AAP-mottaker før de fikk innvilget uføretrygd.⁵ Samme andel i samme periode i 2021 var på 70,4 prosent.

Tabell 1. Nye uføretrygdede (18-67 år) og registerstatus to måneder forut for uføretrygd. 1. halvår 2022. Prosent

	N=	I alt	18-24	25-29	30-39	40-49	50-59	60-64	65-66
Sykepenger	1 264	8,9	-	1,4	3,0	6,7	9,6	19,1	20,8
AAP	10 235	71,9	48,8	84,3	79,3	74,8	74,2	68,2	46,2
Arbeidssøker/ Nedsatt arbeidsevne	693	4,9	9,6	7,3	5,9	4,9	4,1	2,7	3,8
Uføretrygd, vedtak	465	3,3	-	-	3,3	4,4	3,2	2,4	8,0
Ukjent	1 587	11,1	40,9	5,2	8,5	9,1	8,9	7,6	21,2
I alt, antall	14 244		983	853	2 078	2 950	4 541	2 267	572
Prosent av totalen			6,9	6,0	14,6	20,7	31,9	15,9	4,0

Kilde: NAV

For de yngste (18-24 år) kan den lave andelen som kom fra AAP (48,8 %) skyldes overrepresentasjon av personer med alvorlige funksjonsnedsettelse og andre alvorlige sykdommer. Vi ser at det var mindre vanlig for yngre mottakere i alderen 18-29 år med overgang fra sykepenger (0 og 1,4 %). Dette skyldes trolig lav arbeidstilknytning blant de yngre, som gjør at de ikke har rett til sykepenger.

For mange av de yngste nye uføretrygdede er helseproblemene antagelig så alvorlige at arbeidsavklaring er lite aktuelt. Vi ser at 40,9 prosent kom fra statusen «ukjent»⁶. Vi ser også

⁴ Se vedlegg for forklaring

⁵ Disse tallene sier ikke noe om hvor lenge de har mottatt AAP.

⁶ «Ukjent» er personer vi ikke finner i våre registre, det kan være fordi de er privat forsørget, under utdanning, hjemmевærende eller har arbeidet som selvstendig næringsdrivende.

at andelen med overgang fra AAP avtar etter fylte 29 år, men at andelen som kommer rett fra sykepenger øker med alderen. Samlet sett kom 8,9 prosent av de nye uføretrygdene rett fra sykepenger. For de to eldste aldersgruppene vil det være flere som ikke blir vurdert som aktuelle for å gå inn i et arbeidsavklaringsløp, som regel som følge av alvorlighetsgraden av sykdommen (19,1 og 20,8 %). I den eldste aldersgruppen er det også mange nye uføre som kommer fra «ukjent» (21,2 %).

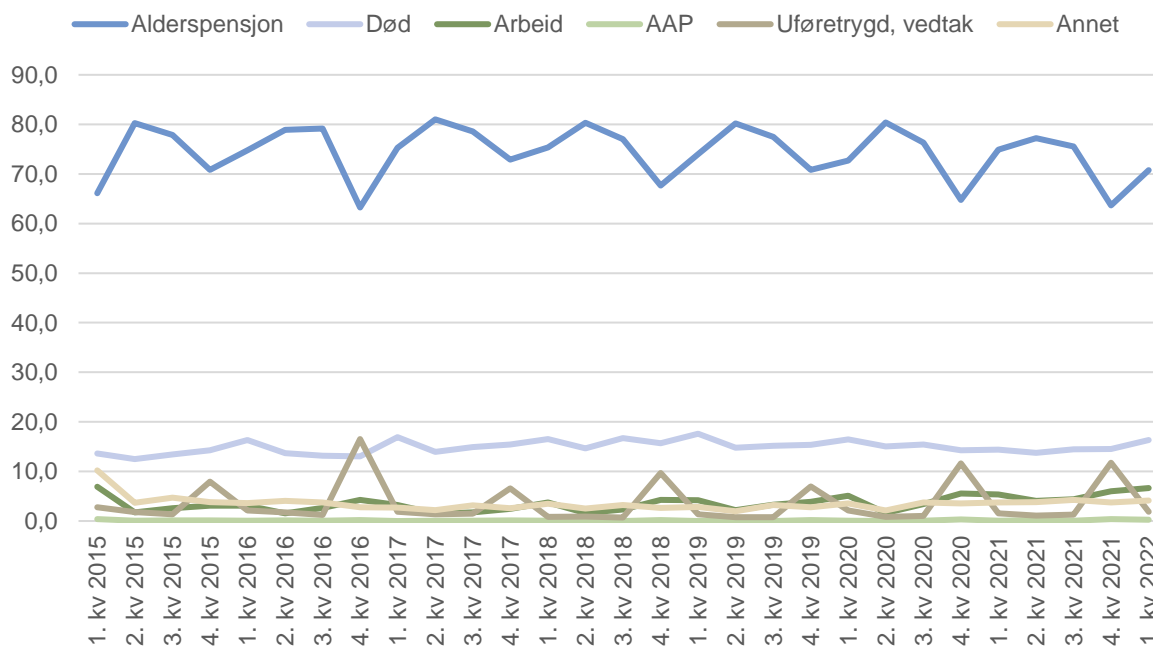
I løpet av 1. halvår 2022 har 3,3 prosent av de nye uføretrygdene gått inn og ut av uføreordningen som følge av for høye inntekter på grunn av arbeidstilknytning (uføretrygd, vedtak). Det vil si at de ikke har mottatt en utbetaling av uføretrygd for en kortere periode⁷.

⁷ Personen har et uførevedtak, men har ingen utbetaling av uføretrygd.

Avgangsårsaker – hva skjer etter avgang fra uføretrygd?

De fleste som ikke lenger mottar uføretrygd har overgang til alderspensjon eller dør, og disse to faktorene er relativt stabile over tid. Alderssammensetningen i befolkningen og blant de uføre er forhold som påvirker avgangstatusen.

Figur 4. Avgang fra uføretrygd og status 2 måneder etter*. Per kvartal. 2015 – 2022. Prosent

* Vi antar at registreringer av opplysninger og presisjonen av statistikkopplysninger i AA-registeret, samt måletidspunktet på to måneder etter avgang, trolig ikke fanger opp alle uføretrygdde med et arbeidsforhold.

Kilde: NAV

Blant de som sluttet å motta uføretrygd i løpet av 2. kvartal 2022, gikk 70,8 prosent over til alderspensjon, 4,1 prosentpoeng lavere enn samme kvartal i 2021. Avgangen til alderspensjon henger blant annet sammen med størrelsen på alderskullene, men også dødeligheten. Overgangen til alderspensjon er normalt sett høyest i 2. kvartal, siden det ser ut til å være flest fødsler på våren og tidlig sommer (se ssb.no/befolkning). 16,3 prosent av de som avsluttet uføretrygd i 2. kvartal 2022 døde⁸, som er 1,9 prosentpoeng høyere enn samme kvartal i 2021. Andelen er relativt stabil over tid.

Det er også noen som har avgang fra uføretrygd som følge av for høye inntekter ved siden av uføretrygden. Disse personene havner i statusen «uføretrygd, vedtak». Siden uføretrygd beregnes som en «årsytelse» ser vi at det er flere som faller ut av «ytelsestillingen» mot slutten

⁸ Andelen av uføreavgangen som skyldes død varierer ganske mye etter alder: Andelen er høy for de yngste. Den faller fram mot slutten av 30-årene, for så å stige jevnt fram mot 67 år. Dette bildet er nokså stabilt over tid.

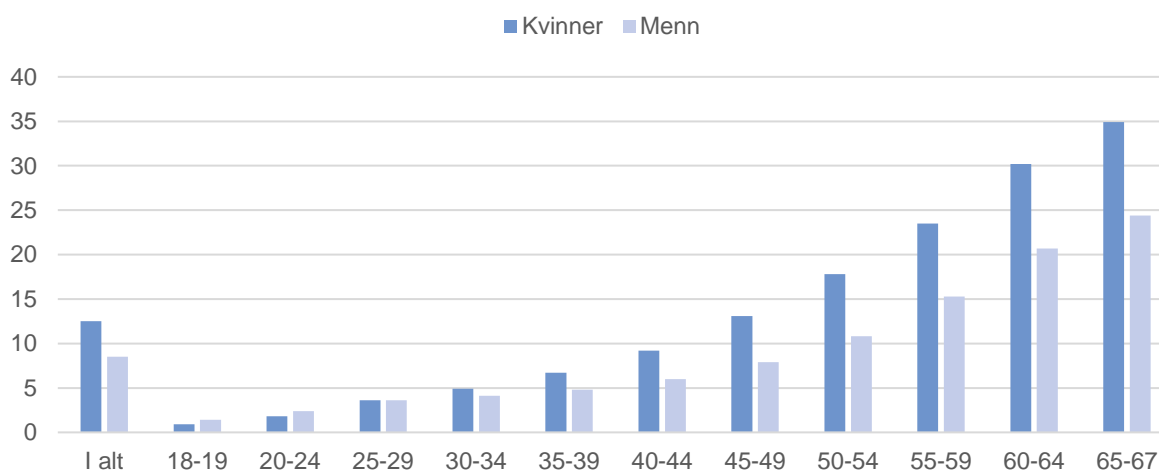
av året og avgangen til uføretrygd ser derfor ut til å være høyest da. I 2. kvartal 2022 var denne andelen på 1,9 prosent, opp 0,3 prosentpoeng sammenlignet med samme kvartal i 2021.

Overgangen til jobb varierer også noe over tid. Avgangen til jobb var på 6,7 prosent i 2. kvartal 2022. Det var en økning på 1,3 prosentpoeng sammenlignet med samme kvartal året før.

Flere uføretrygdde kvinner enn menn

Figur 5 viser at det er flere kvinner enn menn som mottar uføretrygd. Vi ser også at uføretilbøyeligheten øker kraftig med alderen. Til sammenligning kjenner vi igjen dette bildet fra de andre helse relaterte ytelsene sykepengen og arbeidsavklaringspengen, der vi også ser at det er flere kvinnelige enn mannlige mottakere, samt flere eldre enn yngre mottakere (Kalstø og Kann 2018).

Figur 5. Uføretrygdde som andel av befolkningen etter kjønn og alder (18-67 år) per 30.6.2022. Prosent

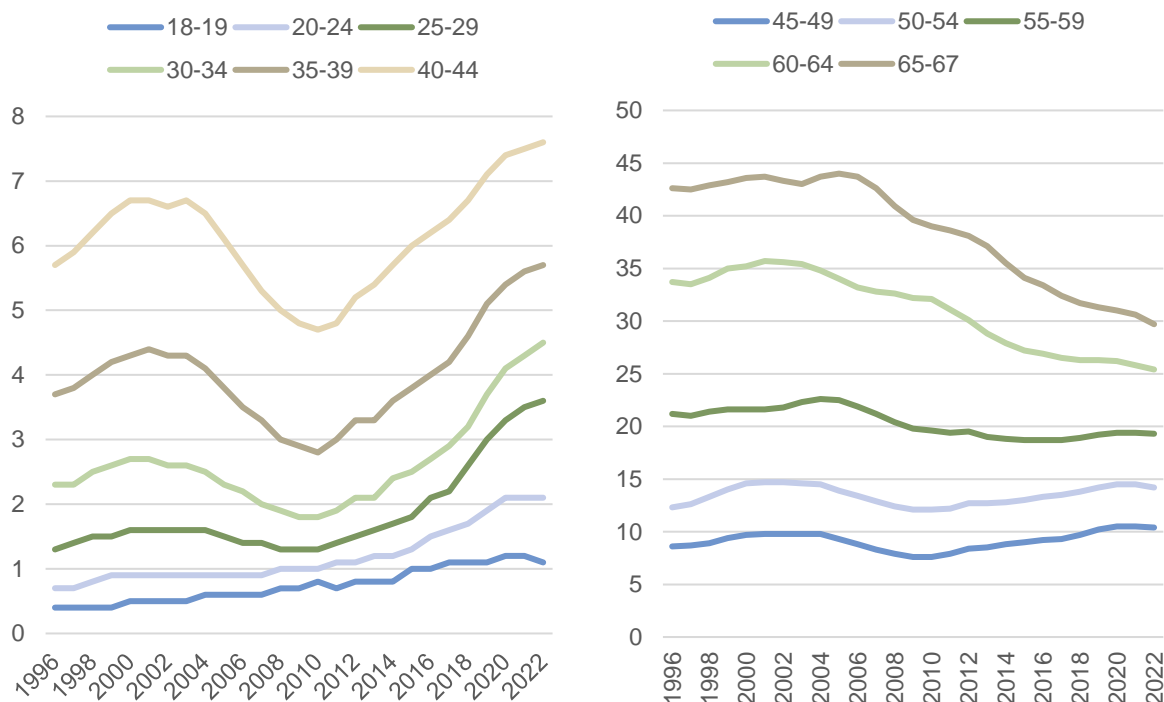
Kilde: NAV

Per juni 2022 var andelen uføretrygdde kvinner i befolkningen 12,5 prosent (212 200 kvinner), mens tilsvarende andel for menn var 8,5 (150 500 menn). Over tid har uføreandelen økt mer for kvinner enn for menn (figur 1). Som andel av befolkningen var det per juni 2022 flere uføretrygdde kvinner enn menn i alle aldersgrupper over 30 år.

Flere yngre og færre eldre uføremottakere over tid

Uføreandelen var per juni 2022 på 10,5 prosent, noe som er samme andel som ett år tidligere, og de seks siste kvartalsregistreringene.

Figur 6. Uføreandel av befolkningen etter aldersgrupper (18-67 år). Per 30.6.1996 – 30.6.2022*

*Befolkningen 18-67 år: Vi teller 11/12 av 18-åringene og 1/12 av 67-åringene. Dette skyldes at en person ikke kan bli uføretrygdet før måneden etter fylte 18 år, og blir alderspensjonist senest måneden etter fylte 67 år. Nedre aldersgrense for uføretrygd ble hevet fra 16 til 18 år fra 1. januar 1998.

Kilde: NAV

Sammenlignet med for ett år siden gikk uføreandelen ned for de over 45 år. Andelen gikk mest ned for de over 65 år, mens for aldersgruppene 25–44 år økte andelen. For 18-19-åringene gikk andelen ned, mens for 20-24-åringene var det samme andel.

Siden 1996 har uføreandelen økt med 2,2 prosentpoeng. Andelen har gått ned for aldersgruppene over 55 år, parallelt med at andelen uføre i alderen 18-54 år har økt. Nedgangen for aldersgruppene over 55 år har bidratt til at uføreandelen i alt har holdt seg forholdsvis stabil over tid⁹. Utviklingen i uføreandelen over tid er også påvirket av perioden med tidsbegrenset uførestønning (2004–2010) og deretter innføringen av arbeidsavklaringspenger 1. mars 2010.

Over tid har andelen uføretrygdede etter aldersgrupper variert. For de eldste startet nedgangen på midten av 2000-tallet, men for de aller yngste har det vært en mer langsom vekst, og det er særlig økningen for 18-19-åringene som driver veksten for de under 30 år (Bragstad 2018). For

⁹ Denne utviklingen reflekteres også i tilgangstallene, ved spesielt høye rater for de yngste og en fallende tendens for de eldste uføremottakerne (se vedlegg, Figur 24).

aldersgruppa 25 til 55 år ser vi at utviklingen særlig er påvirket av ordningen med tidsbegrenset uførestønad og deretter innføringen av arbeidsavklaringspenger. Andelen falt i perioden 2004–2010, for så å øke igjen, og det siste året har altså andelen økt ganske mye.

I et lengre tidsperspektiv har uføreandelen gått ned for de eldre. Jacobsen (2018) viser at lavlønte, i større utstrekning enn høytlønte, blir uføretrygdet og at pensjonsreformen/AFP-reformen i privat sektor i 2011 ikke førte til flere uføretrygdede. Nedgangen i andelen med uføretrygd etter fylte 62 år har trolig sammenheng med underliggende trender som bedre helse, høyere utdanningsnivå, bedre fysisk arbeidsmiljø og mer positive holdninger til seniorer i arbeidslivet. Samtidig er det etter pensjonsreformen flere som har fått muligheten til å ta ut alderspensjon fra 62 år og det kan ha bidratt til nedgangen i uføreandelen.

Andre forhold som kan ha bidratt til en nedgang i uføreandelen for de eldste, kan være økt sysselsetting blant de eldre over tid. Ifølge Haga og Lien (2017) har sysselsettingen økt særlig mye for aldersgruppa 62-66 år i perioden fra 2009 til 2016 som følge av pensjonsreformen.

Jacobsen (2014, 2018) har også sett på hvilken innvirkning pensjonsreformen har hatt på bruken av helserelaterte ytelser, deriblant uføretrygd. Økonomisk vil det for den enkelte bruker ofte lønne seg å motta uføretrygd, men pensjonsreformen kan ha medført at noen personer som er mellom 62-67 år og har dårlig helse likevel ikke velger å søke om uføretrygd. Årsaken til dette kan være at de heller velger å ta ut alderspensjon, fordi «man slipper en omfattende søknadsprosess for å dokumentere tap av arbeidsevne, og der man på forhånd ikke kan være sikker på utfallet» (Jacobsen 2014:67).

Endringer i trygdeordningene påvirker utviklingen

Antall personer med uføretrygd økte kraftig fram til innføringen av tidsbegrenset uførestønad (TU) i 2004, for så å avta fram til og med første halvår 2010, da arbeidsavklaringspenger (AAP) ble innført. Etter det har det vært en økning i antall uføretrygdede, og da spesielt de siste årene. Under TU-perioden og fram til AAP, gikk uføreandelen ned, men etter innføringen av AAP og fram til i dag har andelen økt. Siden 1996 og frem til i dag har antall uføretrygdede i prosent av befolkningen (18-67 år) økt med 2,2 prosentpoeng. Siden 2004 har andelen økt med 0,1 prosentpoeng.

Det var over 70 000 personer som mottok tidsbegrenset uførestønad (TU) i minst én måned fra ordningen ble innført i 2004 til den ble avviklet i 2010 (65 prosent av mottakerne var kvinner). En svært høy andel av disse fikk innvilget uføretrygd i etterkant, og per juni 2022 har 67 prosent

uføretrygd, 9 prosent er døde og 19 prosent mottar alderspensjon. Om lag 90 prosent av alle tidligere TU-mottakere har mottatt eller mottar uføretrygd i ettertid. Det ser ut til at det var uføretrygdede mellom 20 til 59 år som var mest påvirket av ordningen med tidsbegrenset uførestønad (jf. figur 6 og figur 24)¹⁰. Andelen uføretrygdede i denne aldersgruppen falt i perioden 2004 – 2010, for så å øke igjen etter dette. Tidspunktet for uføretrygd ble dermed utsatt med nær 6 år.

Økt uføreandel blant 18-29-åringene

Vi definerer unge uføretrygdede som mottakere av uføretrygd i alderen 18 til 29 år. Ved utgangen av juni 2022 var det om lag 21 600 personer i denne aldersgruppen. På ett år har det blitt 400 flere unge uføretrygdede. Det utgjør en vekst på 1,9 prosent.

Tabell 2. Unge uføre som andel av befolkningen (18-29 år). Per 30.6.2013 – 30.6.2022. Prosent

	I alt	18-19 år	20-24 år	25-29 år
2013	1,3	0,8	1,2	1,6
2014	1,4	0,8	1,2	1,7
2015	1,5	1,0	1,3	1,8
2016	1,7	1,0	1,5	2,1
2017	1,8	1,1	1,6	2,2
2018	2,0	1,1	1,7	2,6
2019	2,3	1,1	1,9	3,0
2020	2,5	1,2	2,1	3,3
2021	2,6	1,2	2,1	3,5
2022	2,6	1,1	2,1	3,6

*Befolkningsnevneren: Vi teller 11/12 av 18-åringene, da man kan få uføretrygd måneden etter man fyller 18 år.
Kilde: NAV

Andelen unge uføre i prosent av befolkningen i samme aldersgruppe var på 2,6 prosent per juni 2022 (2,5 % blant kvinner og 2,8 % blant menn)¹¹. Andelen unge uføretrygdede er på et historisk høyt nivå. Men sammenlignet med for ett år siden var andelen på samme nivå. Sammenligner vi med for 10 år siden, har andelen unge uføre økt med 1,3 prosentpoeng (11 400 personer). For aldersgruppen 18-19 år gikk andelen ned, men for 25-29 år økte andelen det siste året. Uføre i alderen 20-24 år hadde samme andel som året før.

¹⁰ Se også Bragstad (2018) som viser hvordan sammenslåingen av tidligere trygdeordninger har påvirket utviklingen i antall unge uføremottakere 18-29 år.

¹¹ Dette utgjorde 10 000 uføretrygdede kvinner og 11 700 uføretrygdede menn.

Den sterke veksten i andelen unge uføre skyldes en kombinasjon av endringer i regelverk, helse og demografi siden begynnelsen av 1990-tallet (Bragstad 2018). Bragstad trekker særlig fram to faktorer som forklarer veksten til unge uføremottakere: «Den viktigste faktoren bak denne veksten er en stadig økende uføretrygning av 18-åringer, noe som ser ut til å skyldes flere barn og unge med psykiske lidelser» (s. 69). I tillegg til psykisk utviklingshemming, er medfødte misdannelser og kromosomavvik viktigste medisinske årsaker til at uføretrygd innvilges før fylte 20 år. Brage og Thune (2015) påpeker at siden midten av 1990-tallet har det imidlertid vært en spesielt sterk vekst blant de aller yngste som er uføretrygdet med andre psykiske lidelser innen kategorien autismespekteret.

Den andre viktige faktoren bak den observerte veksten i unge uføretrygdede er knyttet til innføringen av tidsbegrenset uføretrygd i 2004 og dens utsettelse av tidspunktet for innvilgelsen av uføretrygd (Bragstad 2018).

I en ny artikkel i Søkelys på arbeidsmarkedet finner Haugli Bråten og Sten-Gahmberg (2022) at det har blitt flere unge uføre med utviklingshemming, autisme, angst-, depresjons- og atferdslidelser. De unge uføres skoleprestasjoner har blitt svakere over tid, ved at færre fullfører grunnskolen med karaktergrunnlag og færre fullfører videregående. Deres arbeidsdeltakelse i årene før de innvilges uføretrygd har også blitt svekket. De konkluderer med at den økte tilstrømningen til uføretrygd ikke alene kan forklares av et mer krevende arbeidsliv, men må tilskrives faktorer som treffer de unge gjennom oppveksten.

Diagnosefordelingen til unge uføretrygdede

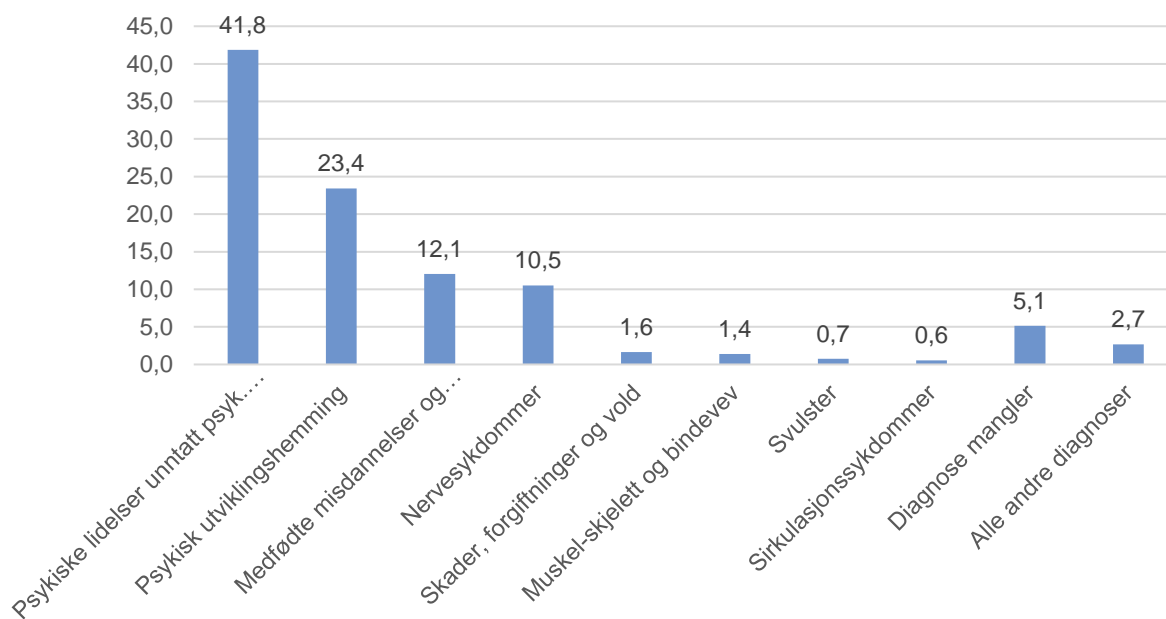
Diagnosefordelingen (per desember 2016) blant unge uføretrygdede viser at det var flest unge uføre med psykiske lidelser og atferdsforstyrrelser¹² (65,3 prosent), medfødte misdannelser og kromosomavvik (12,1 prosent) og sykdommer i nervesystemet (10,5 prosent). Videre var de mest brukte enkeltdiagnosene blant unge med uføretrygd «gjennomgripende utviklingsforstyrrelser», det vil si i hovedsak autisme og Aspergers syndrom (15,2 %). I denne figuren har vi skilt ut psykisk utviklingshemming fra psykiske lidelser og vi ser at gruppen utgjør 23,4 prosent.

Ulike former for utviklingshemming er også ofte angitt, både lett utviklingshemming (12,2 %) og psykisk utviklingshemming uten nærmere angivelse (6,5 %). Autismen og Aspergers

¹² De mest brukte enkeltdiagnosene under betegnelsen psykiske lidelser og atferdsforstyrrelser er schizofreni, personlighets- og atferdsforstyrrelser, psykisk utviklingshemming og andre utviklingsforstyrrelser (jf. kapittel 5 i ICD-10).

syndrom tilhører hovedgruppen psykiske lidelser og atferdsforstyrrelser, undergruppe nevroser og atferdsforstyrrelser. Utviklingshemming er en undergruppe av psykiske lidelser og atferdsforstyrrelser (Ellingsen 2021).

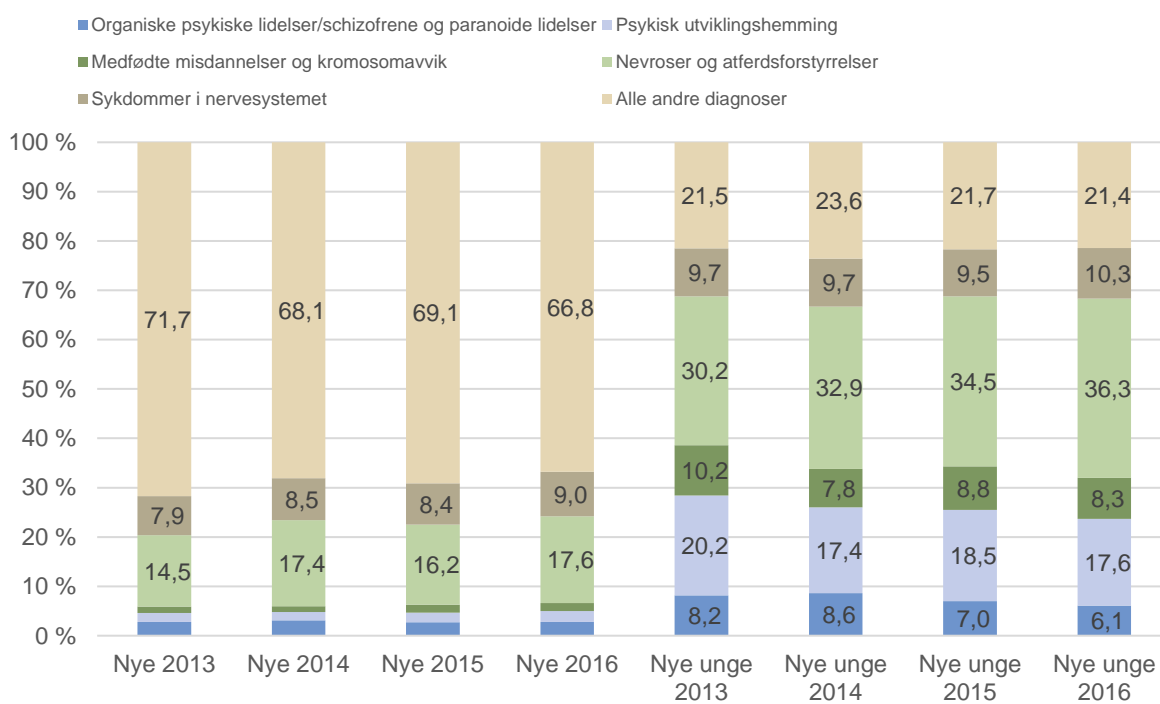
Figur 7. Antall mottakere av uføretrygd (18-29 år). Utvalgte diagnosegrupper. Prosent. 31.12.2016

Kilde: NAV

Figur 8 sammenligner diagnosefordelingen for alle nye uføretrygdede (venstre i figuren) fra 2013 til 2016 med nye unge uføretrygdede (høyre i figuren) i samme periode. Vi ser at unge uføretrygdede har en annen diagnosefordeling, der det for de nye unge uføretrygdede er nevroser og atferdsforstyrrelser som dominerer. Deretter psykisk utviklingshemming.

Figur 8. Antall nye mottakere av uføretrygd sammenlignet med nye unge uføretrygdede (18-29 år). Utvalgte diagnosegrupper. Prosent. 2013 – 2016.

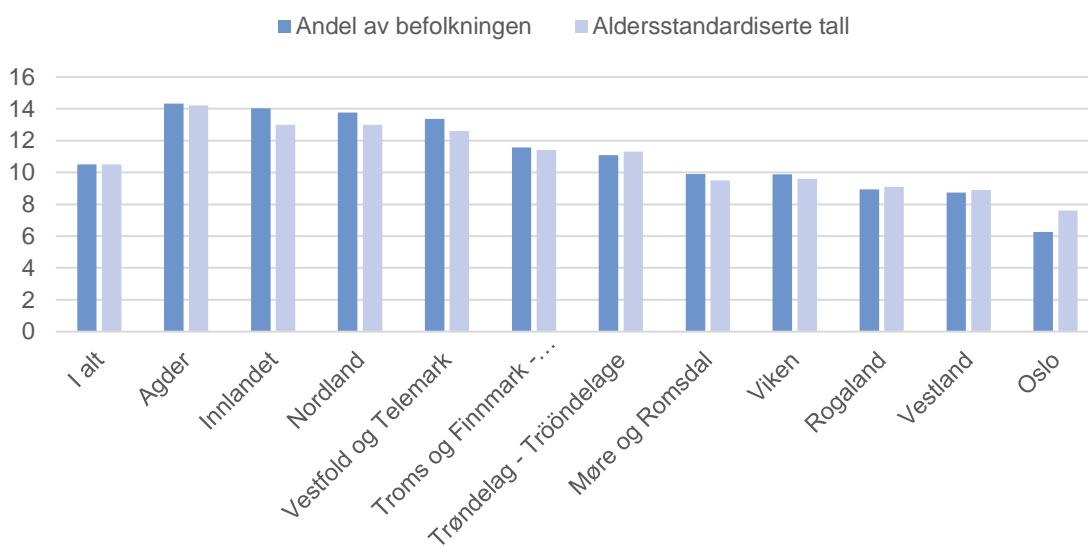

Kilde: NAV

Fylkesvise forskjeller i uføretrygd

I Figur 9 viser vi antall uføre i prosent av befolkningen etter fylke, samt hvilken uføreandel fylket ville hatt dersom befolkningen i fylket hadde samme aldersfordeling som landsgjennomsnittet (aldersstandardiserte tall¹³) per juni 2022. Det var flest uføretrygdede i prosent av befolkningen i fylkene Agder (14,3 %), Innlandet (14,0 %) og Nordland (13,8 %), mens det var færrest i Oslo (6,3 %) og Vestland (8,7 %).

Figur 9. Andelen uføre (18-67 år) i fylket per 30.6.2022. Andel og aldersstandardisert andel. Synkende sortert etter andelen i fylket. Prosent

Kilde: NAV

De aldersstandardiserte tallene viser at forholdet mellom fylker endres noe når det korrigeres for alderssammensetningen i fylket. Blant annet får Oslo en høyere andel (+1,3 prosentpoeng), mens Innlandet, Nordland og Vestfold og Telemark får en lavere uføreandel (-1,0 og -0,8 prosentpoeng). Dette skyldes i hovedsak at Oslo har en yngre befolkning, mens fylkene med høy uføreandel har en tilsvarende eldre befolkning. Likevel gjenstår det altså betydelige fylkesvise forskjeller også når det korrigeres for alder.

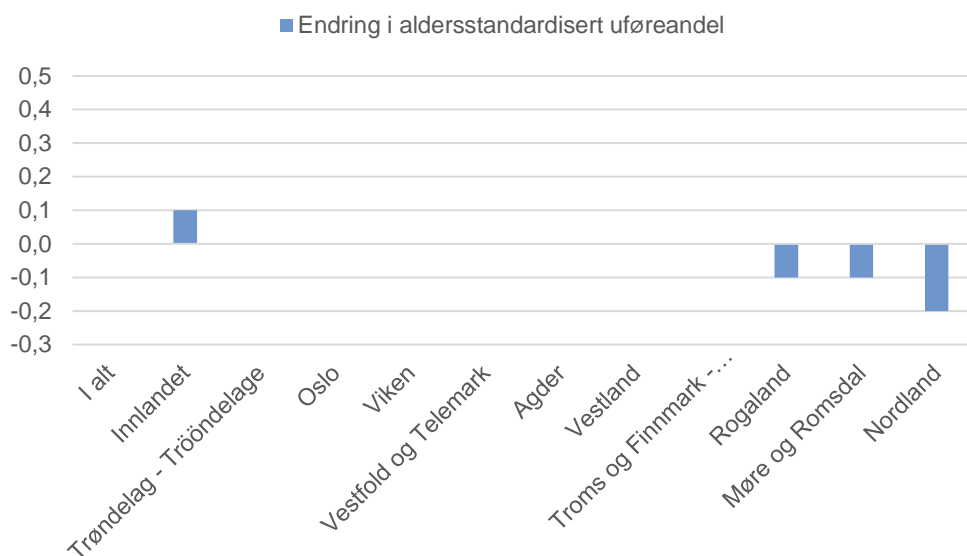
Det er flere grunner til at andelen uføretrygdede varierer geografisk. Studier har funnet positive sammenhenger mellom arbeidsledighetsnivå og overgangen til uføretrygd (bl.a. Bragstad og Hauge 2007, 2008), og tilgangen på egnet arbeid vil variere ganske sterkt mellom ulike regioner. Det er rimelig å tenke seg at et mer fleksibelt og variert arbeidsmarked i

¹³ Det er den direkte metode for aldersstandardisering som benyttes etter 1-årig alder, og viser fordelingen (andelen) i det enkelte fylke om aldersfordelingen var som for landet. Figuren viser da en høyere eller lavere (evt. uendret) andel enn tallserien med «Andel av befolkningen». Se vedlegg for mer om aldersstandardisering.

hovedstadsregionen er med på å trekke uføreandelen ned. Det kan også tenkes at lokale variasjoner i befolkningens utdanningsnivå påvirker uføreandelene.

Figur 10 viser endringen i den aldersstandardiserte uføreandelen det siste året. I Innlandet økte andelen med 0,1 prosentpoeng, mens i Nordland, Møre og Romsdal og Rogaland gikk andelen ned.

Figur 10. Aldersstandardisert andel uføre (18-67 år) i fylket per 30.6.2021-30.6.2022. Sortert etter endring fra 2021. Prosentpoeng

Kilde: NAV

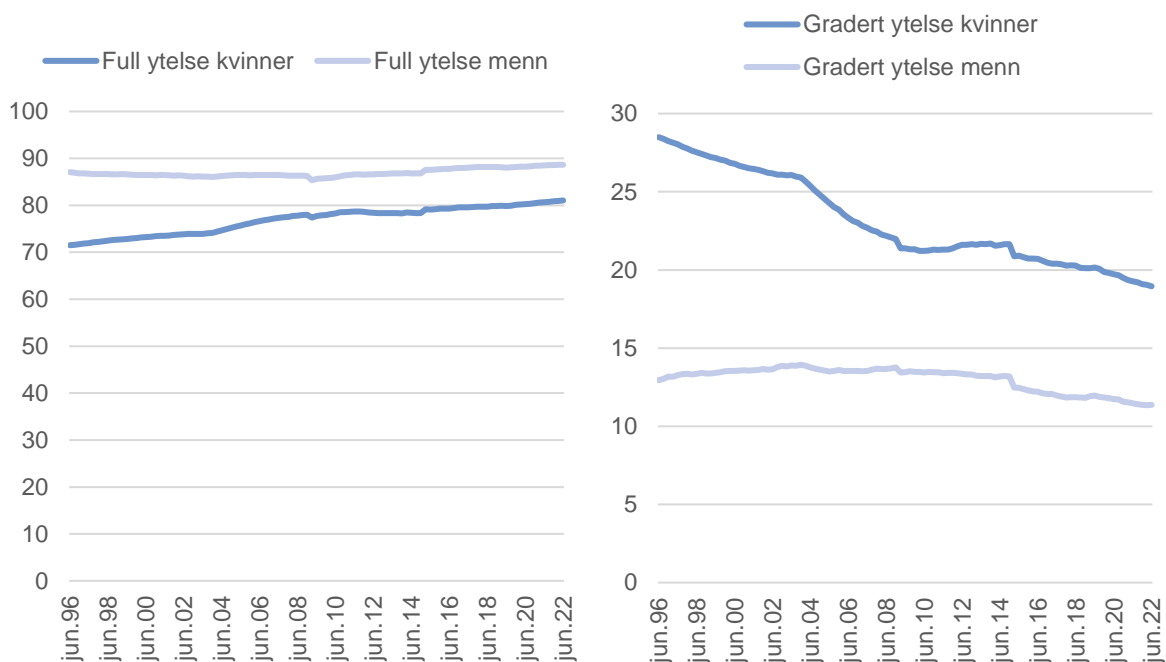
Utviklingen i andelen med full og gradert uføretrygd

Figur 11 viser utviklingen i uføregraden til uføretrygdede i perioden 1996 til 2022. Per juni 2022 var det 84,2 prosent som hadde full uføretrygd. I 1996 var samme andel på 78,3 prosent.

Vi observerer at det blir flere med 100 prosent uføretrygd over tid. En årsak til dette kan være at uføresammensetningen endrer seg over tid. De fleste yngre nye uføretrygdede mottar i større grad full uføretrygd, mens de eldre (som oftest med gradert uføretrygd), går ut av ordningen.

Det er flere menn enn kvinner som har 100 prosent uføreytelse. Per juni 2022 var andelen menn med full ytelse på 88,6 prosent, som er 1,5 prosentpoeng høyere enn i 1996. Per juni 2022 var andelen kvinner med gradert ytelse på 19,0 prosent. Andelen har siden 1996 avtatt med 9,4 prosentpoeng.

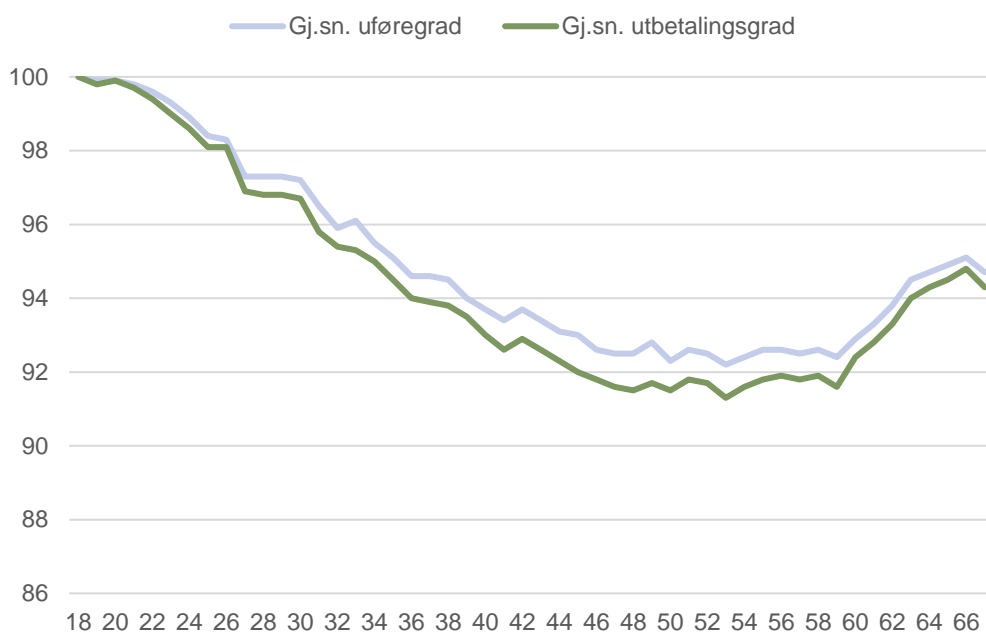
Figur 11. Andelen med full og gradert uføretrygd (uføregrad) per kvartal. 1996-2022. Kjønn. Prosent

Kilde: NAV

I figur 12 viser vi gjennomsnittlig uføregrad og utbetalingsgrad for hver aldersgruppe for hele uførepopulasjonen per juni 2022. Blant 18-24-åringene har så godt som alle mottakerne full uføregrad. Deretter synker den gjennomsnittlige uføregraden for hver aldersgruppe til den når en bunn og er på det laveste rundt 50-årsalderen. Deretter øker gjennomsnittsgraden.

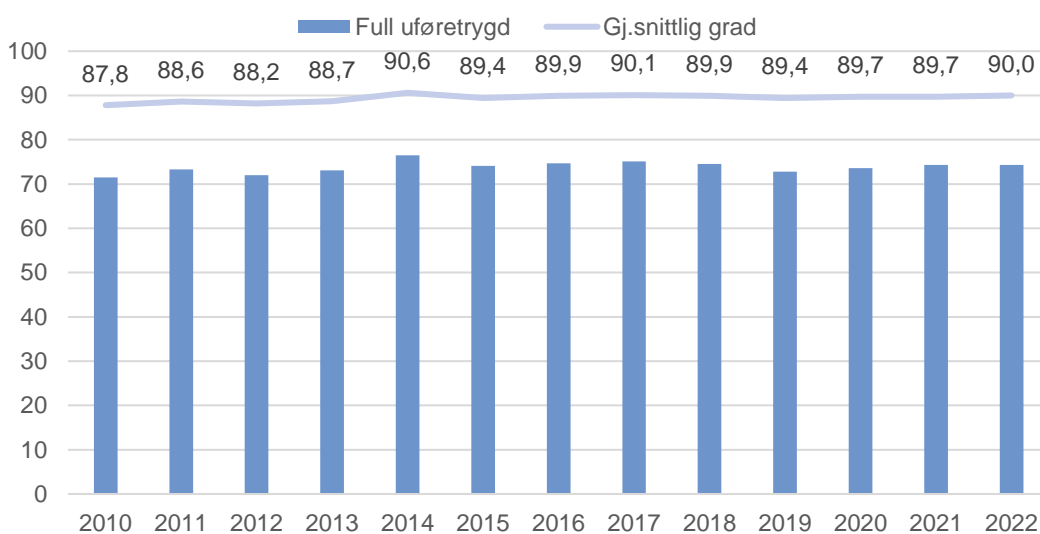
Figur 12. Gjennomsnittlig uføregrad og utbetalingsgrad etter ettårig alder. 18-67 år. Per 30.6.2022. Prosent

Kilde: NAV

I figur 13 viser vi utviklingen i andelen nye uføretrygdede med full uføretrygd og gjennomsnittlig grad. I løpet av 1. halvår 2022 var gjennomsnittlig grad på 90,0 prosent, opp 0,3 prosentpoeng sammenliknet med samme periode i 2021. Andelen med full uføretrygd var uendret sammenliknet med 1. halvår 2021.

Figur 13. Andelen nye uføretrygdede med full uføretrygd og gjennomsnittlig uføregrad. 2010 – 2022. Prosent

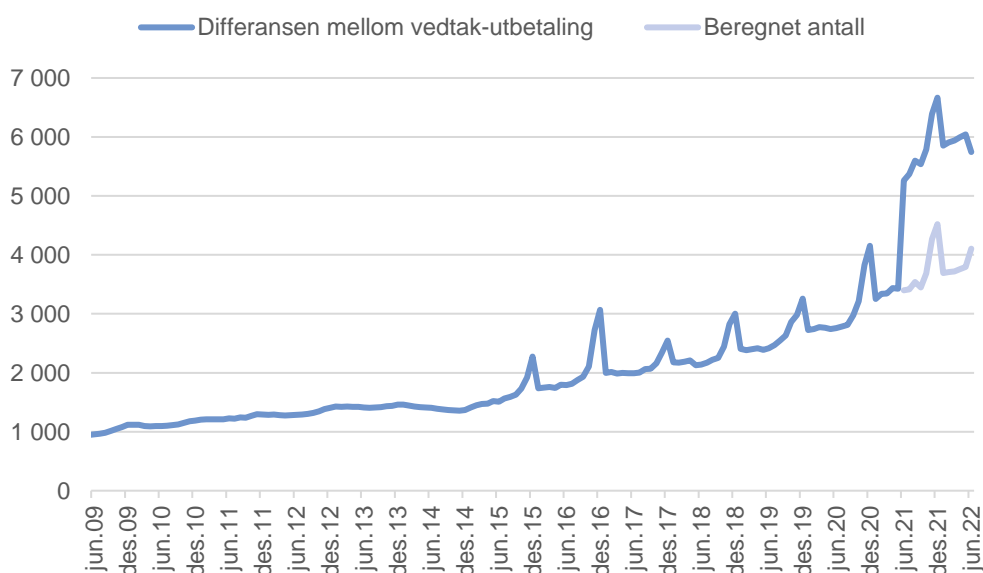

Kilde: NAV

Andelen uføretrygdede registrert med et arbeidsforhold¹⁴

En uføretrygdet kan ha et løpende vedtak, men ikke nødvendigvis en utbetaling, noe som ofte følger av for høye inntekter ved siden av uføretrygden. Figur 14 viser differansen mellom hvor mange som har et vedtak og hvor mange som har en løpende utbetaling av uføretrygd. I perioden 2009 til 2015 var det hver måned 1 000 til 1 500 flere uføretrygdede med et vedtak enn med en utbetaling. Etter endringen av uførereguleringen i 2015 har denne differansen økt, og avstanden mellom vedtak og utbetaling har vært spesielt stor i mars 2016, 2018, 2019 og 2020. Per juni 2022 var det om lag 4 100 flere uføretrygdede med vedtak enn ytelse (beregnet antall). Dette forholdet er viktig for å forstå hvor mange uføre som jobber og/eller har inntekter.

Figur 14. Differansen mellom antall uføre (18-67 år) med vedtak og ytelse. Per måned. 30.6.2009– 30.6.2022. *

* I 2021, fra og med juni, har vi korrigert differansen. Beholdningen inkluderer personer som til og med 67 år + 1 måned. Eldre personer er fjernet. Dette utgjør om lag 2000 uføretrygdede i perioden.

Kilde: NAV

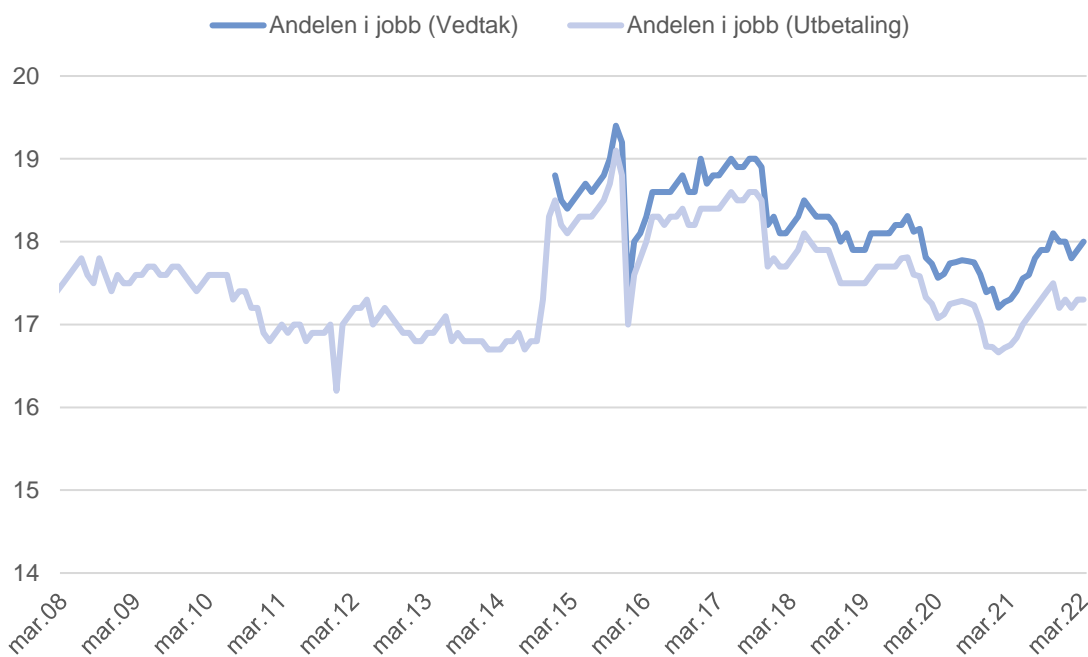
Utviklingen i 2020 var spesiell. Da kom G-reguleringen av ytelsen først i september måned, mot normalt i mai. Årsaken til dette var koronapandemien. Vi har rettet uførevetaktak og tilbakeført vedtak med utbetaling til å gjelde for perioden mai-september 2020. Dette har

¹⁴ Andelen med et arbeidsforhold måler vi ved å koble uføreregisteret mot Arbeidsgiver- og arbeidstakerregisteret (Aa-registeret) med en forsinkelse på 3 måneder. Fra 1. januar 2015 ble a-melding innført. All rapportering om inntekt, arbeidsforhold og skattetrekk ble da samlet i én elektronisk melding (a-meldingen). Dette skaper da et brudd i tidsserien og påvirker arbeidsforhold fra og med oktober 2014. Fra og med januar 2015 benytter vi utbetalingsgrad som datakilde istedenfor «ordinær» uføregrad. Ved å benytte utbetalingsgrad, blir det noen flere uføretrygdede i denne gruppen enn ved å benytte «ordinær» uføregrad.

medført at antallet uføretrygdede er endret noe for perioden mai-august. Rekjøringen har også påvirket tilgangen for månedene mai-august, samt avgangen for månedene juni-august.

I figur 15 viser vi en månedlig tidsserie på hvor mange uføretrygdede som er registrert med et arbeidsforhold i Aa-registeret. Vi har også inkludert alle uføretrygdede som har et vedtak, slik at vi får to tidsserier med antall uføretrygdede i jobb.

Figur 15. Andelen uføre (18-67 år) registrert med et arbeidsforhold (vedtak og utbetaling). Per måned. 31.3.2008 – 31.3.2022. Prosent

Kilde: NAV

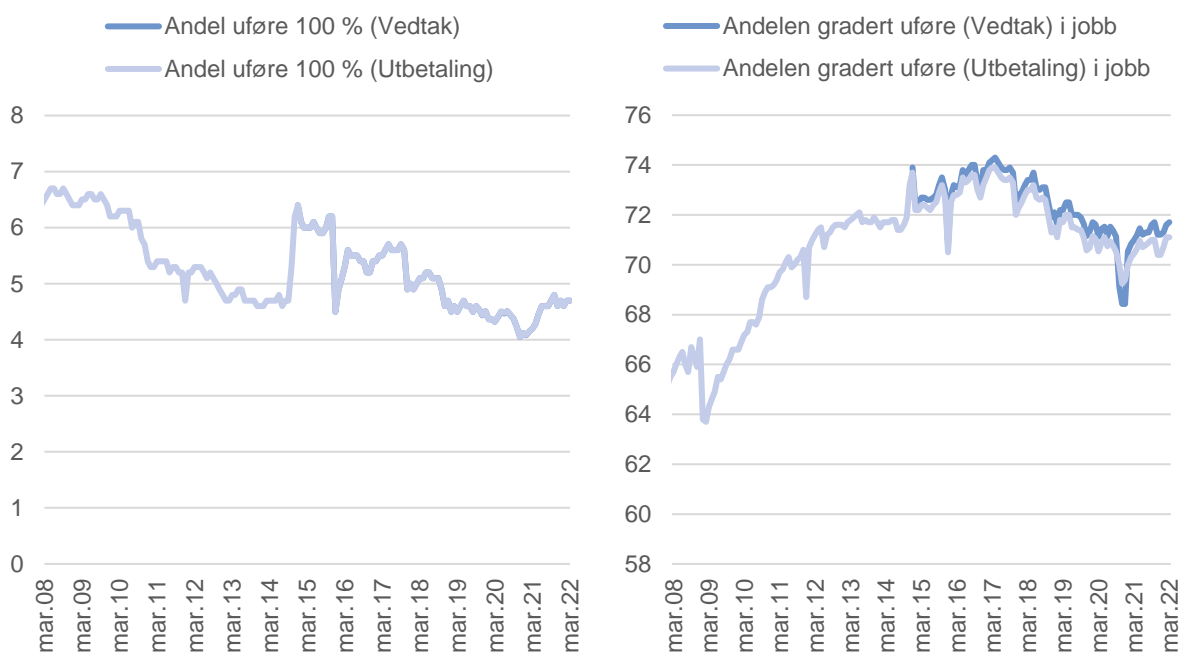
Per mars 2022 var det 367 000 personer med et uførevedtak. Av disse hadde 363 000 en uføretrygd med utbetaling. Av de med et uførevedtak, var andelen registrert med et arbeidsforhold på 18,0 prosent. Dette var en økning på 0,7 prosentpoeng på ett år. Andelen med en utbetaling var på 17,3 prosent¹⁵, noe som utgjør en økning på 0,5 prosentpoeng.

¹⁵ Se vedlegg for kommentarer knyttet til datakvalitet.

Forskjeller mellom full og gradert ytelse og andelen i jobb

Figur 16 viser forskjellen på andelen i jobb med hensyn til uføregrad og forskjellen mellom vedtak og utbetaling. Vi ser at uføretrygdede med gradert ytelse (figur høyre) jobber mer enn uføretrygdede med full grad (figur venstre).

Figur 16. Andelen uføre (18-67 år) registrert med et arbeidsforhold. Full og gradert uføreytelse. Vedtak-ytelse. Per måned. 31.03.2008 – 31.03.2022. Prosent

Kilde: NAV

Per mars 2022 hadde 294 300 personer et vedtak med full uføretrygd, og nær alle (294 000) hadde full ytelse og en utbetaling¹⁶. 80,2 prosent av alle uføretrygdede har full ytelse. Av de uføre med full ytelse var 4,7 prosent registrert med et arbeidsforhold. Andelen var lik for de med full utbetaling. Begge opp 0,5 prosentpoeng på ett år.

Per mars 2022 var det om lag 72 600 personer med gradert uføretrygd (vedtak), men 68 900 med utbetaling. 71,7 prosent av de som mottok en gradert uføretrygd (vedtak) var registrert med et arbeidsforhold, mens andelen med utbetaling var på 71,1 prosent.

Kjønns- og aldersforskjeller i arbeidsdeltakelsen

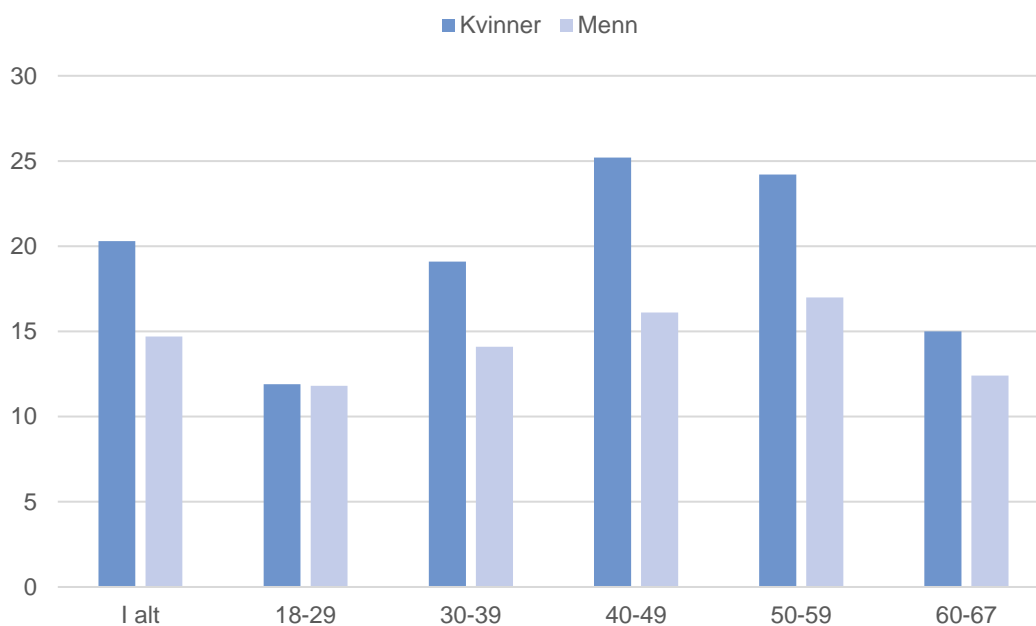
Figur 17 viser de uføretrygdedes arbeidsdeltakelse etter alder og kjønn per mars 2022. Arbeidsdeltakelsen til de uføretrygdede øker med alder, men faller etter 60 år. Unge uføre har en vesentlig lavere tilknytning til arbeidslivet enn eldre og jobber dermed i mindre grad enn

¹⁶ Legg merke til at de to kurvene ved vedtak og utbetaling ligger så å si over hverandre (venstre i figuren)

eldre uføretrygdede. I tillegg viser figur 12 at uføregraden til de yngste er vesentlig høyere og indikerer en vanskeligere helsesituasjon.

Uføretrygdede kvinner jobber vesentlig mer enn menn, og det gjelder spesielt kvinner i alderen 40 til 59 år. Dette skyldes at det er flere kvinner med gradert uføretrygd (figur 11) og graderte uføretrygdede jobber mer enn uføretrygdede med full ytelse.

Figur 17. Andelen uføre (18-67 år) registrert med et arbeidsforhold. Alder. Kjønn. Vedtak. Per 31.3.2022. Prosent

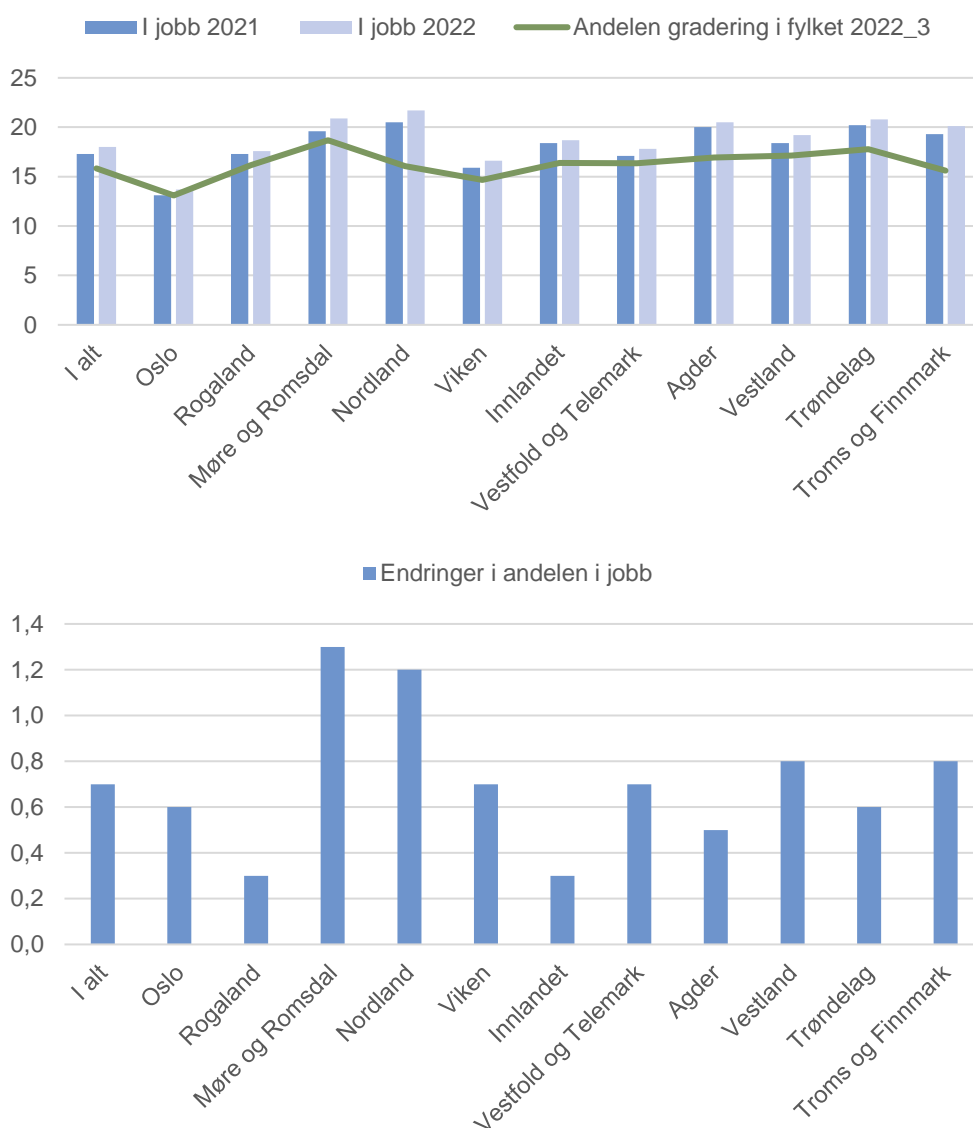

Kilde: NAV

Fylkesforskjeller i arbeidsdeltakelse

Figur 18 viser andelen uføretrygdede (vedtak om uføretrygd) registrert med et arbeidsforhold og andelen av de uføretrygdede som har gradert uføretrygd per fylke. At andelen i jobb varierer geografisk, kan blant annet skyldes lokale variasjoner på arbeidsmarkedet og andelen uføre med gradert ytelse i fylket.

Figur 18. Andelen uføre (18-67 år) registrert med et arbeidsforhold samt andelen med gradert uføretrygd. Fylke. Vedtak. Per 31.3.2021-31.3.2022. Endring i prosentpoeng.

Kilde: NAV

Per mars 2022 var det flest uføretrygdede i jobb i Nordland (21,7 %), Møre og Romsdal (20,9 %), Trøndelag (20,8 %), Agder (20,5 %) og Troms og Finnmark (20,1 %), mens det jobber færrest i Oslo (13,7 %). Blant de uføretrygdede var det økning i arbeidsdeltakelsen i alle

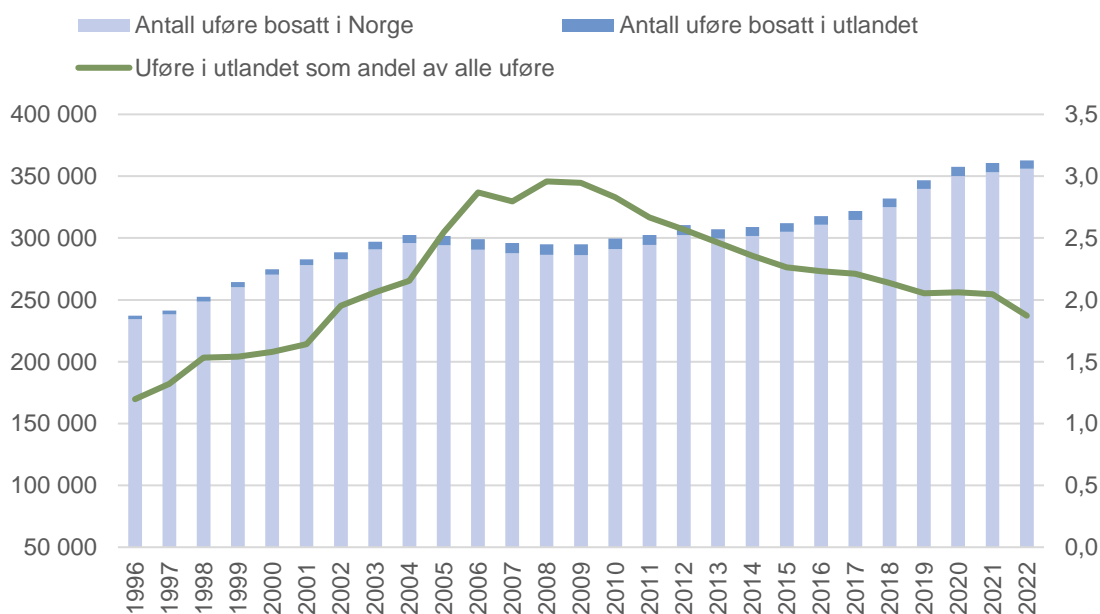
fylker i løpet av det siste året. Det var i Møre og Romsdal (1,3 prosentpoeng) og Nordland (1,2 prosentpoeng) arbeidsdeltakelsen økte mest.

At det jobber færre uføretrygdde i Oslo enn i de andre fylkene, kan ha sammenheng med at det i Oslo bor flest unge uføretrygdde, samtidig som vi vet at yngre uføremottakere har svakere helse og dermed jobber mindre enn eldre uføremottakere.

Andelen uføretrygdde bosatt i utlandet

Figur 19 viser antall uføretrygdde bosatt i Norge og utlandet. I 1996 var andelen uføretrygdde bosatt i utlandet på 1,2 prosent. Andelen økte fram til og med 2008 (3,0 %). Fra 2009 har andelen gått ned og var på 1,9 prosent i mars 2022 (6 800 uføre personer bosatt i utlandet).

Figur 19. Mottakere av uføretrygd i antall (venstre) og andel bosatt i utlandet (høyre)*. 30.6.1996-30.6.2022. Antall. Prosent.

* Ved overgang til nytt folkeregister fra ca. april 2022 har det skjedd en feil i statistikken ved tolkning av NAV-registrerte tilleggsadresser i utlandet. En økende andel av disse har ved en feil fått ukjent adresseland. Dette medfører at for få har fått bosted Utland og for mange har fått bosted Ukjent. NAV vil rette feilen.

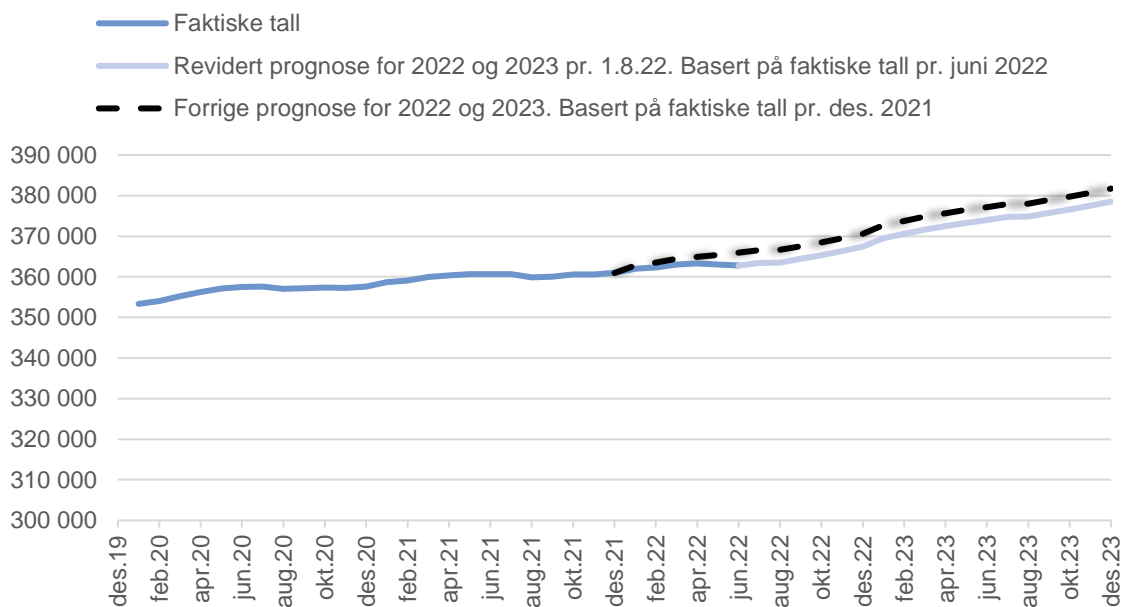
Kilde: NAV

Utviklingen i antall personer med uføretrygd i 2022 og 2023

NAV forventer i vår nye prognose 367 500 mottakere av uføretrygd i desember 2022. Dette er en nedgang på 3 150 mottakere i forhold til vår prognose publisert i februar 2022, hvor vi anslo om lag 370 600 mottakere. Anslagsjusteringen skyldes i hovedsak noe økt saksbehandlingstid på uføretrygdsøknader som har ført til færre nye mottakere av uføretrygd i årets første måneder.

Vi forventer at saksbehandlingen tar seg opp i årets siste halvdel. Vi forventer i overkant av 378 500 mottakere av uføretrygd ved utgangen av 2023 (figur 20).

Figur 20. Forventet utvikling i antall med uføretrygd i 2022-2023. Faktiske tall for 2019-2022. Antall.

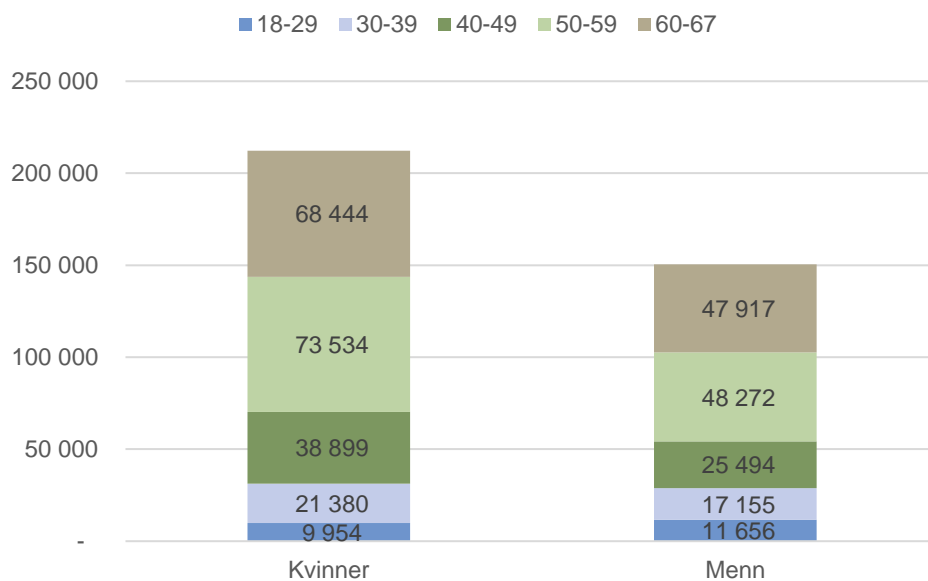
Kilde: NAV

Det nye anslaget for 2022 innebærer en vekst i antall mottakere med uføretrygd på 1,8 prosent fra desember 2021 til desember 2022. Dette er en sterkere vekst enn de to foregående årene, og skyldes i hovedsak at vi forventer at flere vil gå fra arbeidsavklaringspenger (AAP) til uføretrygd. De siste to årene har det vært færre enn normalt som har gått fra AAP til uføretrygd. Det skyldes at avklaringer av AAP-mottakere har blitt forsinket som følge av pandemien og det vanskelige arbeidsmarkedet, samt midlertidige regelendringer der mange har fått forlenget maksimal varighet på AAP. I 2022 vil flere nå endt maksimal tid på AAP, samt at vi også tror det vil være bedre forutsetninger for å avklare mottakere for arbeid eller uføretrygd. Dette vil gi økt overgang fra AAP til uføretrygd.

I de siste årene har det vært flere endringer av regelverket til AAP. Fra 1. juli 2022 ble det innført ytterligere endringer, nærmere bestemt fjerning av regelen om det såkalte karensåret, nye unntaksregler, samt en kortvarig overgangsordning for grupper som når makstid. Siden uføretrygd er tett knyttet opp til AAP, påvirker endringene også uføretrygd. Hvordan antall mottakere av AAP og uføretrygd påvirkes av regelendringene er vanskelig å anslå. Det er derfor stor usikkerhet knyttet til anslagene.

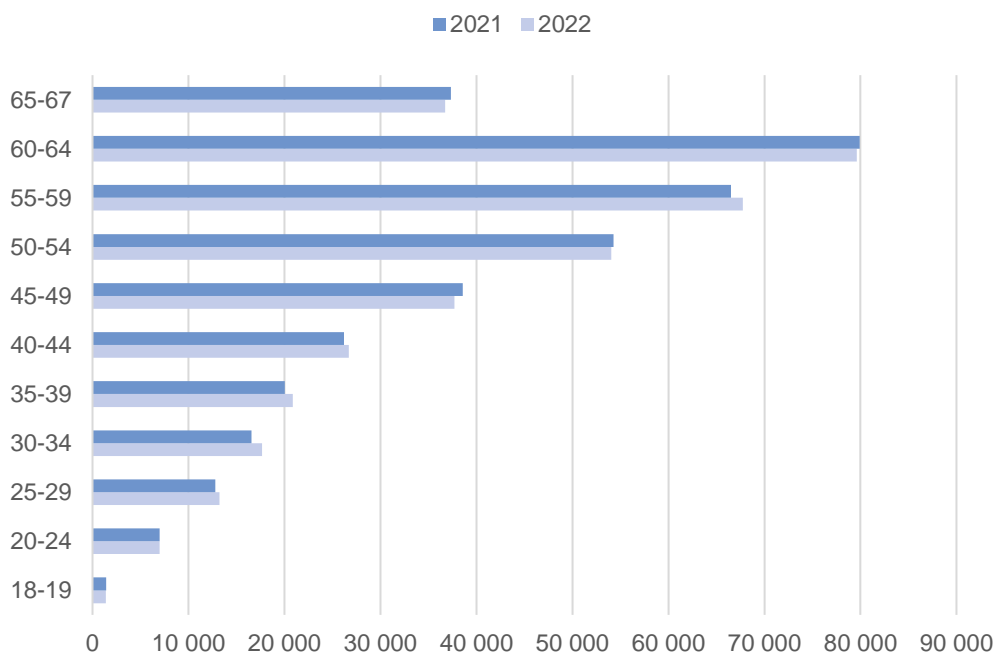
Vedlegg 1: Tabeller og figurer

Figur 21. Uføretrygdede. Alder. Kjønn. Per 30.6.2022. Antall

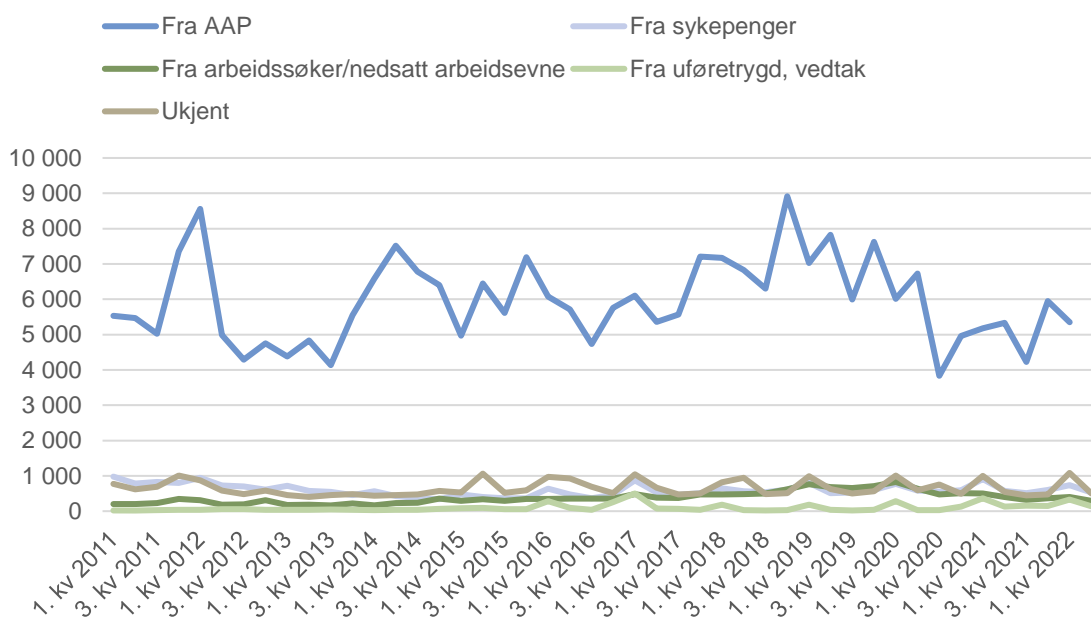
Kilde: NAV

Figur 22. Uføretrygdede. Aldersgrupper. Per 30.6.2021-30.6.2022. Antall

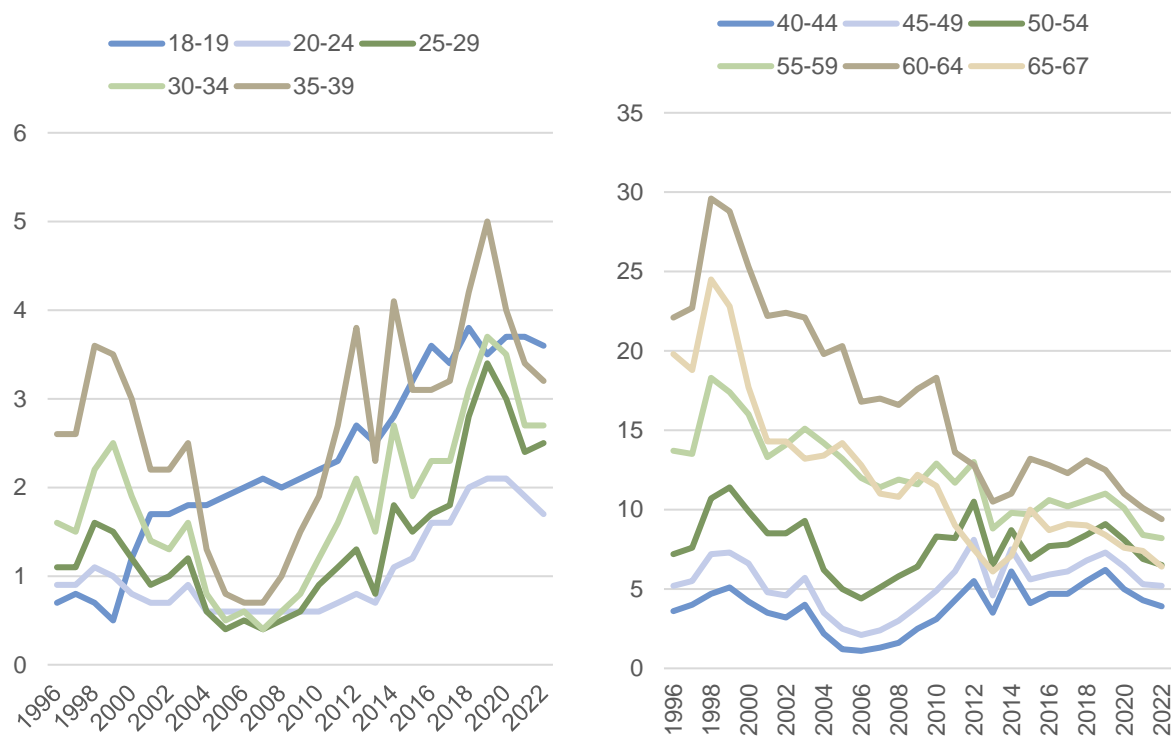
Kilde: NAV

Figur 23. Status forut for uføretrygd, blant nye mottakere av uføretrygd (18-67 år). Per kvartal. 2011–2022. Antall

Kilde: NAV

Figur 24. Nye mottakere av uføretrygd per 1000 ikke-uføre i befolkningen juni 1996 – juni 2022. Per tusen/promille*

* Figuren oppdateres hvert halvår. Nedre alder for uføretrygd ble hevet fra 16 til 18 år fra 1.1.1998.

Kilde: NAV

Figur 24 viser andelen nye mottakere av uføretrygd (per 1000) for perioden 1996 – 2021 fordelt etter aldersgrupper. Fra 2021-2022 var det en nedgang i tilgangsraten på 0,2 prosentpoeng. Det var nedgang for alle aldersgrupper, unntatt 25-29-åringene som økte med 0,1 prosentpoeng. Andelen gikk mest ned for aldersgruppen 55 til 59 år (-0,7 prosentpoeng) og 65-67 år (-1,0 prosentpoeng). Andelen økte mest for 18-19-åringene med 0,8 prosentpoeng. Uføre i alderen 30-34 år hadde samme andel.

Over tid har det vært en økning for uføretrygdde under 44 år, men en nedgang for uføre over 50 år. Økningen i antall unge uføre 18-29 år over tid må ses i sammenheng med ordningen tidsbegrenset uførestønad i perioden 2004 til 2010 og ordningen AAP fra 2010. Unge uføre i alderen 20-29 år fikk tidsbegrenset uførestønad i stedet for uføretrygd fram til 2010, men det var i særlig grad 25 til 29-åringene som ble påvirket. 18-19-åringene fikk som oftest innvilget varig uføretrygd i denne perioden. Den kraftige veksten for de aller yngste uføretrygdde startet allerede på starten av 2000-tallet. Det er særlig den høye uføreandelen til 18-19-åringene som driver veksten for de unge uføre 18-29 år.

Flesteparten av de som fikk innvilget TU var i aldersgruppa mellom 30 til 59 år og de fleste var kvinner med muskel-skjelettsykdommer og lettere psykiske lidelser.

Flertallet av de som fikk tidsbegrenset uførestønad ble seinere innvilget uføretrygd. Etter nærmere fire år hadde 70 prosent av de med tidsbegrenset uførestønad og overgang til arbeidsavklaringspenger fått uføretrygd (Kann og Kristoffersen 2014). Andelen hadde økt til 80 prosent ved utgangen av 2015. I 2016 var andelen steget fram til cirka 81 prosent, hvor andelen har stabilisert seg en periode. Deretter stabiliserte andelen seg, for så å avta.

Noe forenklet kan det sies at tidsbegrenset uførestønad som regel utsatte tidspunktet for uføretrygd. Hvis man ser begge disse ytelsene i sammenheng, forsvinner nedgangen i perioden 2004–2010 blant nye unge mottakere av uføretrygd. Og veksten i årene etter dette kan delvis forklare av denne utsettelsen (Brage og Thune 2015).

Vedlegg 2: Metode og data

Aldersstandardisering

Formelen for den direkte metode for aldersstandardisering skal være som følger:

$$a^f = \sum_{i=18}^{i=66} \left(\frac{up_i^f}{bef_i^f} \right) * \frac{bef_i^L}{bef_{18-66}^L}$$

der

a^f – aldersstandardisert uførerate for fylke f

up_i^f – antall uføretrygdede i fylke f med alder i

bef_i^f – antall personer i fylke f med alder i

bef_i^L – antall personer i totalbefolkningen med alder i (L indikerer hele landet)

bef_{18-66}^L – antall personer i totalbefolkningen i alderen 18-66 år

Datagrunnlag uføretrygd – feilretting

Datagrunnlaget for uføretrygd er feilrettet for perioden 2009 – 2016 (alle måneder) ved at vi har feilrettet person og geografiforhold. Dette har medført at vi har relastet data fra kildesystem til datatorg og laget ny statistikk. Det er små endringer i hovedtallene, og forskjellene er størst i 2015.

Feilrettingen har medført noen endringer i fylker, kommuner og bydeler. Antallet uføre som bor i utlandet og ukjent har økt noe, og for Oslo har antallet gått noe ned. Dette skyldes at vi nå i større grad fanger opp at personer bor i utlandet.

Når det gjelder geografi er det få personer med ukjent bydel etter rekjøring. Marka og Sentrum er ikke lenger skilt ut som egne bydeler i Oslo. For de aller fleste kommuner er det små endringer i antall og i andelen uføre, mens antall med ukjent kommune har gått noe opp etter rekjøring.

Datagrunnlag uføretrygd – spesielle forhold ved tilgang og avgang

Med innføringen av nytt uføreregulverk i 2015, ble det i større grad lagt til rette for å jobbe ved siden av uføretrygden. Arbeidstilknytning og inntekt påvirker forholdet mellom tilgang og avgang ved at de uføre kan gå inn og ut av uførebeholdningen. I den offisielle uførestatistikken teller vi kun uføre som har en ytelse, det vil si en løpende utbetaling fra NAV. Regelverket sier at uføretrygd ikke skal utbetales hvis den pensjonsgivende inntekten utgjør mer enn 80 prosent av inntekt før uførhet. Den uføretrygdede beholder likevel retten til uføretrygd med opprinnelig uføregrad i inntil fem år (hvilende rett), og perioden kan forlenges i ytterligere fem år. Siden uføretrygd beregnes som en «årsytelse», vil en stor del av de uføretrygdede som går ut av ordningen mot slutten av kalenderåret, komme inn igjen i uførebeholdningen de påfølgende

månedene året etter. Dette antar vi skjer hvert år framover¹⁷. Tall over pensjonsgivende inntekt for skatteåret 2016 viser at det er om lag 34,5 prosent av de uføretrygdene som hadde inntekt.

Aa-registeret og datakvalitet

1. januar 2015 ble a-melding innført. All rapportering om inntekt, arbeidsforhold og skattetrekk ble samlet i en elektronisk melding. Innføringen skapte et brudd i tidsserien ved at innføringen av a-melding påvirket antall innrapporterte arbeidsforhold fra og med oktober/november 2014 (jf. Figur 15). Det er derfor vanskelig å tolke endringen i andelen uføre i jobb før og etter innføringen av a-melding. Vi ser også droppet i andelen uføre i jobb fra november til mars 2015. Nærmere analyser viser at Aa-registeret (Arbeidsgiver- og arbeidstakerregisteret) ikke fanget opp alle arbeidsforhold for disse månedene, som følge av forhold rundt datauttrekket i forbindelse med skuddårsmåned februar 2016. Fallet i antall arbeidsforhold kan tolkes som et brudd i tidsserien.

Vi har observert en kraftig nedgang i andelen uføretrygdene registrert med et arbeidsforhold fra november til mars i 2015. Dette skyldes i all hovedsak feil i registerdannelsen av Aa-registeret for februar og mars 2016.

Vi har analysert datakvaliteten i Aa-registeret og sett nærmere på andelen uføretrygdene registret med et arbeidsforhold. For å sjekke dette har vi gjort en kjøring hvor vi har brukt nevnerfilen for sykefravær, som er basert på Aa-registeret påkoblet opplysninger om inntekt. Ved å benytte nevnerfilen som datagrunnlag, viser det seg at det ikke var noen nedgang i andelen i jobb, men tvert imot en liten oppgang i mars 2015.

Etter å ha analysert Aa-registeruttrekkene, så finner vi at det må ha skjedd en feil i forbindelse med februaruttrekket (skuddår) (filene for 201602 og 201603), det vil si at det ble kjørt i begynnelsen av mars istedenfor i slutten av februar (som er det vanlige).

Vår konklusjon er at dette forholdet har påvirket både februar- og marsuttrekket, og er nok forklaringen på droppen i andelen i jobb.

Det er slik at Aa-registeruttrekkene ikke vil stemme perfekt med virkeligheten av registrering av arbeidsforhold. Dette har å gjøre med at det for enkelte arbeidsforhold er det noen problemer med riktige registreringer både av inn- og utmeldinger, samt antall avtalte timer pr uke. I våre analyser av overgang til arbeid setter vi blant annet krav om at timeantallet skal være minimum 4. Vår vurdering er likevel at kvaliteten på vårt Aa-register er god, bortsett fra uttrekkene for februar og mars 2016 og dette uttrekket bør forstås som et brudd i tidsserien.

Det er dessverre ikke mulig å få kjørt Aa-filene på nytt.

¹⁷ I løpet av 4. kvartal 2017 var avgangen lavere enn antatt. Pga tekniske årsaker ble det ikke kjørt en inntektsavkorting (inntekstbatch) i NAVs fagsystem som gjorde at den tekniske avgangen fra uførebeholdningen (=ytelse) var lavere enn forventet.

Datagrunnlag overgangsstatistikk

Overgangsdefinisjonen – tilgang

Statusvariabelen (registerstatus) er laget ut fra den status personen har i registrene to måneder før tilgangsdatoen for uføretrygd.

For sykepenges er overgangen definert som «fra sykepenges» inntil et halvt år før tilgangstidspunktet.

I tidligere utgaver av dette notatet har man brukt en litt annen operasjonalisering for denne tabellen, nemlig siste gjeldende registerstatus innenfor det siste året før uføretrygd.

Overgangsdefinisjonen – avgang

Antall uføretrygdede som sluttet å motta en ytelse (avgang) en gitt måned. Vi måler statusen to måneder etter avgangstidspunktet.

Arbeidsavklaringspenger

Datagrunnlaget for arbeidsavklaringspenger er over personer som mottar ytelsen. Statistikken teller alle som i løpet av måneden har mottatt en utbetaling av arbeidsavklaringspenger. Beholdningen telles opp på en gitt dato nær slutten av hver måned.

Referanser

- Alne, Ragnar Hjellset (2018): «Uføretrygd og arbeid: Jobber de uføre mer etter reformen i 2015?» i Arbeid og Velferd. Nr. 3-2018.
- Brage, Søren og Thune, Ola (2015): «Ung uførhet og psykisk sykdom», i Arbeid og Velferd. Nr. 1-2015.
- Bragstad, Torunn (2018): «Vekst i uføretrygding blant unge», i Arbeid og velferd. Nr. 2-2018.
- Bragstad, Torunn og Hauge, Linda (2007): «Geografiske variasjoner i uførepensjon» i Arbeid og Velferd. Nr. 2-2007.
- Bragstad, Torunn og Hauge, Linda (2008): Geografisk variasjon i uførepensjonering 1997-2004. NAV-rapport nr. 4-2008.
- Bråthen, Magne og Nielsen, Roy A. (2016): Uførereformen. Konsekvenser for yrkesaktiviteten. Fafo-rapport 2016:27.
- Ellingsen, Jostein (2021): «Utviklingen i uførediagnoser per 31. mars 2016», Statistikknotat. NAV.
- Grønlien, Eirik (2022): «Utviklingen i mottakere av arbeidsavklaringspenger og personer med nedsatt arbeidsevne per 30. juni 2022», Statistikknotat. NAV.
- Haga, Oddbjørn og Lien, Ole Christian (2017): «Utviklinga i pensjonering og sysselsetjing blant seniorar» i Arbeid og velferd. Nr. 2-2017.
- Haugli Bråten, Ragnhild og Sten-Gahmberg, Susanna (2022): «Unge uføre og veien til uføretrygd» i Søkelys på arbeidslivet nr. 1-2022.
- Jacobsen, Ove (2018): AFP i privat sektor – endringer i mottak arbeidsavklaringspenger og uføretrygd» i Arbeid og velferd. Nr. 1-2018.
- Jacobsen, Ove (2014): «Pensjonsreformen: Hvilken innvirkning har den hatt på bruken av helserelevante ytelser?» i Arbeid og velferd. Nr. 3-2014.
- Kalstø, Åshild Male og Kann, Inger Cathrine (2018): «Færre på helserelevante ytelser – friskere befolkning?», i Arbeid og velferd. Nr. 4-2018.
- Kann, Inger Cathrine og Kristoffersen, Per (2014): «Arbeidsavklaringspenger – Et ventrom for uførepensjon», i Arbeid og Velferd. Nr. 2-2014.
- Kann, Inger Cathrine og Kristoffersen, Per (2013): «Arbeidsavklaringspenger-gjennomstrømming og avgang fra ordningen», i Arbeid og Velferd. Nr. 1-2013.
- Lande, Sigrid (2014): «Arbeidsavklaringspenger - Mottakere overført fra tidligere ordninger», i Arbeid og velferd nr. 2-2014.

Sørbø, Johannes og Ytteborg, Helene (2015): «Arbeidsavklaringspenger: Hva har skjedd med de som har passert fire år?», i Arbeid og velferd nr.3-2015